

UČEBNÍ TEXTY VYSOKÝCH ŠKOL

Karlova universita v Praze

Fakulta filosofická

ZÁKONÍK CHAMMURAPIHO

Dr Josef Klíma

Státní nakladatelství učebnic

Praha

UČEBNÍ TEXTY VYSOKÝCH ŠKOL

Karlova universita v Praze

Fakulta filosofická

ZÁKONÍK CHAMMURAPIHO

Dr Josef Klíma

1951

Státní nakladatelství učebnic

Praha

Z Á K O N Í K C H A M M U R A P I H O .

P ř e d m l o u v a .

Pro potřebu posluchačů z oboru assyriologie a dějin Starého Orientu, případně i pro užší kruh jiných zájemců, předkládám tento pokus o první český, úplný překlad Chamurapiho zákoníku podle akkadského originálu.

Jde o práci prozatímní, při níž se teprve praktickým použitím při přednáškách a v semináři ve spolupráci s posluchači a odbornými zájemci ukáže, kde a jakým způsobem bude vyžadovati prohloubení, změn a zlepšení.

Na další její utváření bude mít vliv také odborná literatura sovětská, jejíž některá díla buď nejsou dnes ještě dosažitelná vůbec^{1/}, nebo jsou předmětem dalšího hodnocení přímo sovětskými orientalisty^{2/}, po případě lze - vzhledem k rostoucímu zájmu sovětských orientalistů o politické, sociální a ekonomické dějiny starého Orientu - v nejbližší době očekávati další závažné práce na tomto poli^{3/}.

Proto je tento prozatímní náčrt omezen na podání vlastního překladu, jemuž je předosláno jen několik nejn nutnějších slov o vzniku a uspořádání zákoníka jakož i o třídním složení babylonské společnosti, které tento zákoník byl určen. K překladu je připojen jmenný rejstřík, jenž má přispěti k objasnění nejvýznačnějších historických, geografických, politických a sakrálních termínů, které v textu zákoníka se vyskytují a jejichž překladem v doslovném snění byl by ztížena srozumitelnost a plynulost díla.

Jako podstatnou součást této práce dlužno považovati jednak připravovaný komentář zákoníka Chamurapiho, jednak výběr právních a hospodářských klinopisných textů jak z doby předchammurapovské tak i z jeho éry a z doby následující, aby bylo možno získati širší základnu pro sledování hospodářského a právního vývoje a současně i zkoumati, z jakých hosp.-spol. základů vycházela a do jaké míry v právní a hospodářské praxi docházela uplatnění aplikace předpisů zákoníka.

Pro prvou informaci lze použití této základní literatury :

1/ Všeobecná :

Marx : Formy předchozí kapitalistickým způsobům výroby. Ruský překlad v Proletarskaja revolucija 3, 1939.

Engels : Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu. Český překlad vyd.

Stalin : O dialektickém a historickém materialismu. Český překlad vyd.

2/ Zvláštní :

Volkov : Zakony vavilonskogo carja Chammurabi. 1914

Avdjev : Istorija drevnogo vostoka. 1948.

Kečekjan : Drevnyj vostok i drevnaja Grecija. 1944.

Struve : Chrestomatija po drevnej istorii I. 1936

„ Rubevo v drevnějšem Sumiro.

Hrozny : Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty. 1947

1/ Na př. významný spis akad. V.V.S t r u v o h o , Očerki socialno-ekonomičeskoj istorii drevnevo Vostoka.

2/ Tak zejména práce od V.J. Avd'eva, Istorija drevnogo Vostoka.

3/ Především řada studií od I.M. Diakonova /na př. o reformách Urukaginových/, nebo A.I. Timeneva ve Vestniku drevnej istorii.

Sch eil : Code d'Hammourabi, 1903.
Cruveilhier : Commentaire du code d'Hammurabi. 1936
Kohler-Peiser : Hammurabi's Gesetz I.-IV. 1904- 1923.
Eilers : Die Gesetze des Hammurabis. 1931.

Ú v o d :

Nesmírné množství klínopisných památek na hliněných tabulkách i nápisy na kamenech, sochách a budovách podává nám bohaté svědectví o dávném vývoji lidské společnosti na území mezi a okolo řek Eufratu a Tigridu pro dobu téměř tří tisíciletí. Nikde jinde ve starověku nenacházíme stejné bohaté a rozvinuté dokumenty pro vývoj lidské společnosti.

Proto jsou tyto prameny nad jiné způsobilými, abychom si na nich mohli ověřiti poučku, že „dějiny vývoje společnosti jsou především dějinami vývoje výroby, dějinami výrobních způsobů, které se navzájem střídají během staletí, dějinami rozvoje produktivních sil a výrobních vztahů lidí.“/Stalin, Dějiny VLS/b/114/.. .

Studium Chamurapiho zákoníka nás velmi zevrubným způsobem poučuje o produktivních silách a výrobních vztazích otrokářské společnosti v rozvíjející se orientální despotii babylonské a podává nám dostatečně určitý obraz ekonomické základny, z níž vyrůstaly jako nadstavba právo a státní zřízení tehdejší společnosti.

Zákoník Chamurapiho patří mezi největší památky právní v otrokářské společnosti, který ve své formální podobě byl předstižen teprve kodifikací byzantského císaře Justiniana po téměř dvou a půl tisíci letech. Třebaže není nejstarší památkou starého Orientu, představuje nám první opravdový dokument o uspořádání hospodářských, sociálních a právních vztahů třídní společnosti založeného babylonského státu. Zákoník vyrůstá již v prostředí mohutně rozvinuté orientální despotie, která má svou metropoli v Babylonu, jejímuž posílení měl sloužiti.

Po odchodu Sumeru z politické arény mezopotamské usazuje se zde se stále důrazněji uplatňovanou snahou po moci semitská rasa, jež proniká do všech oborů veřejného života. Politicky je reprezentována I.dynastií babylonskou, jejímž členem byl i tvůrce zákoníka Chamurapi /1704-1662/. Zákonodárné úsilí bylo jen jedním z projevů jeho snahy o stabilisaci moci, již projevovat nejen na poli válečném postupným dobýváním a připojováním dalších krajů k babylonskému jádru své říše, ale i v politice vnitrostátní, kde obratným způsobem převáděl těžké správy i soudnictví z rukou babylonské hierarchie do kompetence civilních /laických/ soudců; přitom vytvořil kult nového státního /říšského/ boha Marduka v Babyloně a jeho kněží i kněžky zahrnoval četnými výsadami. S obdobnou opatrností si počínal ve své vnitřní politice vůči pokořenému sumerské složce obyvatelstva, z jejíhož kulturního bohatství celá říše značným dílem žila. Nelikvidoval ji, naopak i ve svém zákoníku přihlíží a přejímá mnohé sociální a právní instituty sumerské, aby i po této stránce vyjádřil své úsilí o sjednocení moci.

V z n i k z á k o n í k a .

Podrobnější výklad k Chamurapiho zákoníku bude podán v II.díli této práce, věnovaném jeho komentáři. Byla již zmínka, že Chamurapiho zákony nejsou nejstaršími předpisy. I kdyby se nám nic nezachovalo z dřívějšího práva, již sama díky

zákonu a vyspělá jeho technika by dostatečně prozrazovaly, že se opírají o rozvitý právní život dřívějších dob a způsobem dotud neznámým spojují dvě různé sféry /somitskou a sumerskou/ právního nazírání a svyklostí v nový útvar. A po této stránce je ovšem dílo Chammarapiho vskutkem první, neboť nepředstavuje již normy platné na malém teritoriu městského panství, nýbrž zákony, určené pro zajištění hospodářských a vlastnických poměrů vládnoucí třídy v Chammarapiho říši.

Chammarapi při vyhlášení svých zákonů využívá náboženských představ doby, která viděla v božstvích bytosti vládnoucí nebi, jejichž vůle se však přenáší na zdejší svět, kde je tlumočena představiteli světské vládní moci. Babylončan viděl v tom, co se děje na zemi, v mikrokosmu, jen odraz vůle nebeských vladařů, makrokosmu. Chammarapi proto vyhláší své dílo jako projev této vůle, jejímž se prohlašuje pouhým tlumočnickem v roli splnomocněnce bohů. Proto slibuje jejich odměnu těm, kdo se jeho zákony budou řídit, a hrozí prokletím bohů i věčnou záhubou, kdo by jeho zákony porušil nebo dokonce odstranil.

Chammarapi není v tomto postupu originelním a nezůstal také osamocen. Známý spůsob, jímž Mojžíš předložil svému lidu právní předpisy /desatera/, je v počáteční době postaru Chammarapiho. Nově objevený zákoník Lipit-Isťara, vladaře sumerského města Isinu, o půl druhého století starší díla Chammarapiho, byl patrně, zejména ve své předmluvě a v doslovu, v nichž se zákonodárci představuje jako tlumočník a splnomocněnce bohů a uvádí sankce proti přestoupení vyhlášených zákonů, vzorom pro tyto zvláštní části Chammarapiho díla. Třebaže připomínají spíše básnické výtvořky, psané vybraným hymnicko-epickým slohem /proto také původně byla považována předmluva k zákoníkovi Lipit-Isťara za jeho yvanu na tohoto vladaře/, mají význam pro studium a rozbor zákonodárcí techniky orientálních despotů. Také je dlužno, aby byly vykládány jako neoddelitelné části celého zákonodárcí díla. Právě v nich se opírá zákonodárci o religiozní představy svých poddaných, jímž se snaží představit své předpisy jako dílo bohů a proto jako něco neměnného a trvalého; jejich nesplnění nebo protivení se jim bylo by hříchem, který by přivodil trest rozlučovaných bohů. Kací pochyby, že v takovém sankcionování vyhlášených zákonů se projevují i mimořádné psychologické vlohy staroorientálních vládařů.

Chammarapiho zákoník, ačkoliv není tedy originelním dílem, přece jen může být považován jednak za důsledek hospodářských změn, nastávších za vlády nové dynastie, jednak za výraz vítězství somitské dynastie /publikace zákoníku následovala hlavním dobytelským úspěchem Chammarapiho/ a snahy po unifikaci právního řádu pro celou říši /na rozdíl od předchozích partikulárních - městských - právních sbírek/. Kdežto druhý důvod se projevuje především na poli předpisů rodinných, prvá pohyblivá vzniká zákoníku se představuje zejména předpisy hospodářsko-obchodními, jako byly cenové a mzdové tarify, úprava hospodářské poštovky, jejich pronájem a udržování, předpisy pro poskytování úvěru, jeho zajištění a vymáhání, široce založená úprava babylonského obchodu, vztahu mezi velkopodnikatelem a jeho agenty a j.

Je tedy dílo Chammarapiho výrazem pronikavých změn, vyvolaných poměry politickými, sociálními a hospodářskými, jež bylo nutno upravit pro novou společnost. V rámci této společnosti bylo nutno stabilizovat vztahy především mezi příslušnými vládnoucími třídami a voly, postavit je na pevnou základnu, aby hospodářské podnikání mělo v ní záruku prosperity. Chammarapich ráni hospodářsky slabší členy této třídy před vykořisťováním členy silnějšími, zaručuje jim soudní ochranu jejich života i majetku. Sleduje tím ovšem

především vlastní zájmy, neboť podlomení vitality hospodářsky slabších vrstev znamenalo by současné vážné ohrožení bezpečnosti státu i jeho hospodářské prosperity.

U s p o ř á d á n í z á k o n í k a .

Třebaže Chammurapi zamýšlel svým dílem podati ucelený obraz právních předpisů, jež prohlašuje za směrdatné pro každého, kdo hledá řešení své právní pře, můžeme jeho zákoník charakterisovati obdobným způsobem jako ostatní právní díla celého antického světa, t.j. jako kasuisticky vyložená právní ustanovení, která sledují především potřebu soudobé praxe právní i hospodářské, administrativní i soudní. Toto zaměření k požadavkům praxe bylo jedním z nejvýznamnějších důvodů, proč Chammurapiho zákoník nebyl vytvořen s formálního hlediska jako přísné systematické dílo, které by užívalo rozlišování právní látky na určité úseky nebo dokonce podávalo obecné výklady o jednotlivých právních institucích. Třebaže tento způsob podání Chammurapiho zákoníku chybí, třebaže v něm nenajdeme předpisů o základních právních pojmech jako je na př. tržová smlouva, nebo v oboru trestního práva vražda, nepostrádá dílo Chammurapiho patrné stopy po náležitém uspořádání sledujícím hledisko nutnosti a účelnosti, požadované soudobou praxí.

A tak, když se byl v předmluvě svého díla Chammurapi představil jako zástupce bohů, jichž zákony tlumočí, a uvedl všechny své tituly a predikáty, vy počítal své vynikající tělesné a duševní vlastnosti a zdůraznil své státnické a válečnické činy, začíná vlastní, právní část zákoníku, dnes dělená do 282 ustanovení.

Úvodní předpisy /§§ 1 - 5/ se vztahují k soudnímu řízení : stihá se křivá výpověď a bezdůvodné obvinění stejně jako křivá přísaha vykonaná před soudem; také soudce je odpověden za zneužití své úřední moci. Další předpisy /§§ 6 - 25/ se vztahují k různým případům krádeže, vloupání, loupeže a loupežné vraždy. Poněvadž se na únos dítěte hledělo jako na jeho protiprávní odnětí majiteli moci, je zařazeno ustanovení o něm /§14/ do řady předpisů o krádeži.

Následují ustanovení, která se vztahují k úpravě právního postavení zejména osob vojenských nebo povinných různými veřejnými službami /§§ 26-41/. Na to přechází zákonodárce k úpravě poměrů zemědělských, zvláště pachtu půdy /§§ 42-52/, upravuje povinnost udržovati hráze a zavodňovací zařízení /§§ 53-56/; další předpisy /§§ 57-58/ se týkají pastvy, v § 59 se třese polní pych; sevrubná péče je věnována vztahu mezi majiteli dosud nekultivovaných pozemků a pachtýři, kterým jsou tyto pozemky k obdělávání svěřeny.

Po § 66, v němž se upravuje vyrovnání peněžité zápůjčky nepeněžitým plněním, začíná velická mezera až do § 100 způsobená tím, že elamský usurpátor Sutrak-Nahhunte, který odvlékl Chammurapiho stělu do Sus, vyhladil spodní část její přední strany, aby na ní svědčil své jméno /k čemuž již nedošlo/. Tuto mezeru můžeme doplniti opisy zákoníka, zachovanými ovšem jen fragmentárně. Tímto způsobem rekonstruovaný § 78 mluví o nájmu domů, §§ 88 - 96 přináší dosti sevrubnou úpravu suročitelné zápůjčky. § 98 se zmiňuje o smlouvě společenské, §§ 99 - 107 probírají náležitosti smlouvy komisionářské, § 112 mluví o podmínkách smlouvy spediční. Před ním je v §§ 108 - 11 jakási vložka policejné administrativních předpisů pro provozovatele výčepních živností. §§ 113 - 119 se týkají některých náležitostí práva zástavního a rukojemského závazku. Předpisy o smlouvě sobovazní je uzavřena /§§ 120 - 127/ tato skupina poměrně různorodých ustanovení.

Tůžiskům právních předpisů je nepochybně právo rodinné a dědičné. Záko-

nodáre mu venoval téměř 70 ustanovení, tedy bozmála čtvrtinu pravotvorné částe zákonníka. Předpisy začínají právem manželským. Základní normou je § 128, předpisující pro vznik manželství uzavření písemné smlouvy. Z ákonodáre velmi sevrubně stanovil podmínky také pro zánik manželského společenství za života manželů, t.j. jest jeh o rozvod. V čele důvodů, z nichž lze uznati manželství za rozvodené, bylo podle § 129 cizoložství. Dalšími ustanoveními se výklad o příčinách rozvodu částečně přerušuje. V § 130 se stihá smrtí, kdo znásilní manželku druhého, která se svým manželem dosud neobcovala. V § 131 a 132 se poskytuje ochrana ženě před bezdůvodným nařčením z cizoložství. Mimo naprosto výjimočné případy byla manželka povinna setrvati v domácnosti svého manžela /§133 - 136/. V § 137 - 140 se upravují majetkoprávní důsledky rozvodu jak manželství bezdětných, tak i byly-li zde děti. Konečně § 141 sl. se vrací k dalším důvodům rozvodu manželství : nepořádek a ma nželčina nehospodárnost, nepřekonatelný odpor k manželovi, nevléčitelná choroba manželčina.

V rámci těchto předpisů přináší zákoník v § 144 - 147 několik připomínek k manželství klášterních a ohrámových kněžek, jež se těšily v babylonské vládnoucí třídě privilegovanému postavení. § 150 se vztahuje k darování manžela ma nželce, §§ 151 - 152 k rukojemskému závasku manželčimu. V dalších předpisech stanoví zákonodáre pro manžely ještě několik trestních norem : § 153 trestee smrti úkladnou vraždu manžela manželkou, §§ 154 - 158 se týkají různých případů incestu. Přerušená řada majetkoprávních předpisů je dokončena v §§ 159 - 161, které stanoví právní důsledky ustoupení od zasnub.

Následují předpisy práva dědického : Podle § 162 bylo manželčino věno po její smrti zavašeno jejím dětem, nebylo-li těchto, vracelo se jejímu otci; vdovec byl ovšem oprávněn si sraziti co dal jako obvěnění. V § 165 se připomíná přednostní podíl oblíbeného syna vedle rovnoměrného rozdělení otcovy pozůstalosti mezi všechny syny. Synům, kteří jsou v době dělní pozůstalosti nedospělí, mají zaručenu pozdější výplatu svých podílů. /§ 16 6/. Děti z různých manželství ténož otec dědí /podle § 167/ věno své vlastní matky každé zvláště, pozůstalost otcovu však stejným dílem. §§ 168-169 přerušují souvislost výkladem o vydědění. §§ 170 a sl. se vrací k dědickým nárokům dětí a to k poměru dětí legitimní manželky k dětem, jež pánovi porodila otrokyně. Současně se řeší dědická posloupnost po matce vůbec. Děti otroka a plnoprávné ženy jsou svobodny, dědí matčino věno a polovinu majetku rodiči nabytého, druhá spadá na pánc zemřelého otroka /§§ 175 - 176/. Opótné provdání vdovy s dětmi upravuje § 177. Skupina dalších předpisů se týká dědického postavení žen, které se vnovaly povolání klášterních a ohrámových kněžek /§§ 178 - 184/. O dědickém právu jiných žen zákoník vůbec nemluví. §§ 185 - 193 zahrnují různé případy adopce.

Samostatné skupiny představují další předpisy jednající o náhradě škody. Vycházejí vesměs ze zásady odplaty, vyjadřované slovy „oko za oko,“ /§§ 196 - 199/, „zub za zub,“ /§§ 200-201/, „ránu za ránu,“ /§§ 202-205/. Zákoník zná také poranění nezaviněné, k němuž došlo na př.při zápolení a odlišuje je na př. od zaviněného zranění ženy, které u ní mělo v zápětí potrat /§§ 206-214/. Zvláštní předpisy platily pro zdařilé a nezdařilé úkony lékařské a svěrolékařské /§§ 215 - 225/. §§ 226 - 228 jednají o odstranění otravčké známký. Další předpisy kombinují náhradu škody s odměnou za provedené dílo : tak u stavitele /§§ 228 - 233/, u loďafo /§§ 234-240/. Ustanovení následující se vztahují k nájmu dobytčat a k rušení smluvních stran za vzniklé škody. §§ 253 - 267 postihují nepoctivého a nedbalého o dozorce, pachtýře polí, dobytku a osiva, stanovíce výši náhrady. V §§ 268 - 277 mižome spatřovati jakýsi kodex maximálních tarifů pro nájom dobytčat, vozů, lodí, pracovních sil a výkony různých řemeslníků. Předpisy o některých poměrech otroků je vlastní text zákoníka ukončen. /§§ 278 - 282/.

Deslov zákoníka obsahuje především nejvyšší stupeň zákonodáreovy nebc-

ohvály. Chammurapi v něm vybíjí každého, kdo hledá právo, by se obrátil o radu k zákoníku, savazuje své nástupce, aby neměnili nic na jeho textu. Slibuje jim za jejich věrnost boží požehnání a pomoc, svolává pomstu a nejtěžší kletbu bohů však na ty, kdož jeho zákonu nebudou zachovávatí, změní jejich obsah nebo dokonce vymaže a odstraní jméno zákonodárcovo.

Třídní složení společnosti v době

Chammurapiho.

Společnost v době Chammurapiho je třídně již velmi ostře diferencována. Zákoník Chammurapiho počítá s těmito třídními rozdíly společnosti své doby a přesně stanoví práva a povinnosti příslušníků jednotlivých tříd, třebaže Chammurapi sám sebe ještě okrasně nasývá vladařem veškerého lidu od bohů určeným, jehož úkolom je přinésti blaho všem poddaným. Avšak z celého obsahu zákoníka lze seznati, že jako dílo představí tolu babylonské aristokracie, tvořících vybranou vrstvu vládnoucí třídy, měl chrániti především třídu nejvyšší, patricijskou, třídu zcela svobodných, plnoprávných občanů, t.j. avelové. Je snad zajímavé, že toto slovo znamená v akkadštině v dalším vývoji prostě člověk bez významu příslušnosti k vybrané třídě. Jeho abstraktem „avelutum“, znamená v poslední fázi babylonských dějin výraz pro otroky a otrokyně vůbec, kdežto novobabylonský patricij ve svém označení kladl důraz na neporušený rodokmen /*mer bani* - syn urozeného/.

Ve starobabylonské době pouze tito avelové tvořili vskutku plnoprávnou, vládnoucí třídu obyvatelstva. Než i v této třídě byly různé vrstvy, což Chammurapi blíže neurčuje, ale jejíž význam je patrný z trestního předpisu zákoníka, který stíhal takového avela, jenž dal políček avelovi sobě nadřazenému, trestem 60 ran /§201/, kdežto dopustil-li se tohoto činu vůči sobě rovnému, zaplatil pouze pokutu 1 miny stříbra /§203/. Otrok však, který tímto způsobem znovůžil příslušníka vládnoucí třídy /avela/, byl potrestán utětím ucha /§205/. Odlišení avela od příslušníků ostatních tříd se jeví zejména při stanovení trestů za těžké ublížení. Kdežto mezi avely platila i v tomto směru zásada odvěty, bylo těžké ublížení na tělo, což způsobil avel otrokovi, stíháno toliko náhradou škody jeho pánovi; Bylo-li otroku avelm na př. vyraženo oko, zaplatil avel vlastníku otroka polovinu jeho kupní hodnoty. Jiný způsob, jímž byla vyjádřena třídní nadřazenost avela se jeví s odstupňování honorářů, které mohl požadovati lékař za stejné druhy ošetření, poskytnuté avelovi nebo otroku. Honorář, jež platil avel, byl stanoven za těžkou a úspěšnou operací pětinašobkem honoráře, jež dostal lékař za též druh zákroku na otroku /§ 215 sl./ . Proto se pochopitelně cena avelova a otrokova jevila velmi různě, zejména při náhradě škody, pro níž můžeme uvést jako nej názornější příklad předpis § 231 : Stavitel, jenž postavil avelovi dům tak nepevně, že se zřítíl, při čemž přišel o život syn avelův, je za trest usmrcen jeho syn; přišel-li o život otrok avelův, byl stavitel povinen dáti náhradou jiného otroka.

Vládnoucí třída, představovaná především těmito avely, byla především onou částí obyvatelstva, k níž patřili ti, kdož rozhodovali o osudech země. Majitelé statků a latifundií, podnikatelé velikých obchodních domů a živností a ovšem celá řada vysokých úředníků a zaměstnanců správního aparátu. Tato nejvyšší vrstva avelů, urozených a privilegovaných, se otvírala jen sřídka příslušníkům vrstev nižších. Zele. výjimečně nacházíme doklady, kdy některý avel si béře otrokyni za vedlejší ženu nebo dokonce za legitimní manželku. Chammurapi upravuje případ opačný, kdy příslušnice vládnoucí třídy vstoupí do manželství s otrokem,

Jomůž porodí děti /§ 175/. Třebaže zákoník omezuje takové manželství - v antickém Římě naprosto vyloučené - na otroky vládního paláce a otroky mužkonná /příslušníka třídy polosvobodných/, činí toto opatření výhradně v zájmu a k ochraně privilegované třídy avolů, neboť nařizuje, že děti z tohoto manželství zůstávají svobodnými. Je tedy kritériem třídního dělení především srovnání. Méně již rozhodoval majetek: zásadně se připouštělo, aby se otrok mohl vykoupiti svými úsporami. Jestliže se dočítáme v §140, že avel, jenž v kritické chvíli nebránil své místo proti nepříteli a desortoval, ztrácí nárok na svou manželku, je tím jen zdůrazněn zvláštní význam, jaký panovník této třídy věnoval, neboť od jejíh příslušníka požadoval přímo, aby své třídní uvědomění usvědčili případně i bojem a osobní statečností.

Ve struktuře babylonské společnosti tvořili tedy protějšek k plnoprávným občanům otroci, považovaní v podstatě za věc v rukou svých pánů, třebaže ne zcela bezvýhradně: otrok mohl uzavřítí právoplatné manželství, což nobývalo roz dvojováno prodejem jednoho z otrockých manželů, mohl nabývatí pro sebe majetek /skutečnost u římského otroka nepřipustná/, mohl se vykoupiti svým jméním z otroctví. Tento výkup byl konečný, nemohl býti nikým napadán. V mnohých chrámech se přiznávaly otrokům různé výhody, aby bylo usnadněno jejich propuštění z otroctví.

Příslušnost k třídě otroka byla dána jednak původem z otrockých rodičů, jednak - z valné části - nepřátelským zajetím; avšak také odozdání plnoprávné osoby věřitelovi do otroctví jako zástavy na dluh; důvodem otroctví byla zdo tedy hospodářská tíseň. §117 připouští, aby plnoprávný občan dal pro své dluhy do otroctví ženu nebo děti. Jejich otroctví nesmělo však trvati déle tří let, v nichž tyto osoby byly povinny pracovati v domě svého věřitele. Do otroctví mohl dáti otec svého syna v případě hrubého porušení rodinné kázně.

Zvláštní skupinu otroka tvořili služebníci vládařského dvora, z nichž se mnohdy některým podařilo dosáhnouti osobními schopnostmi slušného postavení; jinou skupinu tvořili otroci chrámů, kteří bývali zpravidla propuštěni na svobodu se závazkem setrvati ve službách chrámových. Vnější význam otroka byla otrocká známka a zpravidla též zvláštní výstřih vlasů.

Zákonodárci sice stíhali troufně na př. věřitele, který otroka, daného v zástavu utloukl k smrti /§116/, lékaře, jenž nedbalým zákrokem zavinil smrt otroka /§219/, majitele divokého zvířete, které umrtilo otroka /§252/ a vůbec každého, kdo otroka způsobil škodu, avšak osobní potřeby otroka poutaly zákonodárci jen natolik, pokud otroka způsobená újma znamenala též škodu pro jeho pána. Výrazem třídního charakteru babylonské společnosti je i §132, jímž zákonodárci umožňoval výkup vlastních občanů, kteří upadli do válečného zajetí. Šlo-li o vyšší státní funkcionáře, nosla výkupná, pokud neměli vlastních prostředků sami nebo jejich obec, státní pokladna. Zákoník stíhal těžkými tresty na tělo novrozivý čin nebo projev odporu otroka k jeho pánovi /§§ 205-282/. Doklady o uvědoměném nebo dokonce organizovaném odporu otroků z babylonských pramenů nesná; případy v nich zachycené ilustrují nám jen jakési ojedinělé stesky přetížených a snad až k sílenství dohnaných bytostí.

Nemáme ani dokladů o nějaké reformě, jež by přinesla základní změnu v postavení babylonských otroka. Příběhy z babylonské doby, pravící, že „přátelství trvá don, kdežto otroctví stále“, osvětluje poměry otroků vhodněji, než nám může předvésti doklad, vyprávějící o novoroční slavnosti, při níž - obdobně jako při řeckých kronikách nebo římských Saturnáliích - si vyměnili pán se svým otrokem na chvíli své role. A třebaž o i assyrský panovník považoval za projev jakéhosi bon-tonu propustiti otroka a vězně při zvláštní příležitosti na svobodu

/j akýsi prototyp umestic/, třebaže proslulá sbírka religiozních textů „Šurpu“, považovala propuštění otroků za dobrý čin, nemůžeme v těchto skutečnostech spatřovati již výraz snah o sociální reformu, snah o vybudování říše, spravedlivé ke všem obyvatelům; v Babylonii, v níž můžeme spatřovati typickou představitelku orientální despotie, nedošlo pochopitelně k závažnému podchyzení a úpravě tohoto základního sociálního problému.

Přechod mezi vládnoucí třídou plnoprávných svobodných občanů /avolů/ a mezi nesvobodnou třídou otroků tvořili příslušníci třídy, označované dosud no zcela vyjasněným pojmem „muškenum,“. Tito měli blíž k třídě nesvobodných, s nimiž postupem doby uplynuli; v novobabylonské epoše není o nich již zmínky. Sám výraz „muškenum,“ patrně značí chudý lid, t.j. ony vrstvy, jejichž příslušníci nejsou sice osobně nesvobodní, avšak jsou připoutáni svým zaměstnáním buď k půdě nebo k dílně. Sem proto lze zařaditi drobné zemědělce, živnostníky, řemeslníky a vůbec osoby pracující v režii velkopodnikatele, jejichž situace se mnohdy valně nelišila od otroků. Zdá se, že tato třída byla snad vytvořena z propuštěnců, kteří zůstávali k svému bývalému pánovi v poměru, jak již známo u římských klientů nebo u středověkých ministeriálů.

Osobnost muškenovu osvětlují ustanovení Chammarapiho zákoníka zejména tehdy, jde-li o výši sazby léčebného, jež má tento platit za úkony lékařské, nižší než jaké platí avol. Daleko nižší je i odměna, které mušken poskytuje při rozchodu manželce, která mu nedala děti. Ovšem méně byla ceněna i jeho osobnost a proto náhrada, kterou pachatel musel platiti za jeho zranění, byla stanovena nižší částkou než za avola; zejména zde neměl již místa princip odvoty. Nižší postavení muškenovo bylo patrně i z jeho užití ve vojsku panovníkové, v němž nepatřil do sboru bojovníků, nýbrž obstarával zpravidla službu u trénu. Třebaže prakticky nebylo zvláště podstatných rozdílů mezi otrokem a muškenem v jejich sociálním postavení, přece jen dlužno vzpomenouti závažného rozdílu třídního; mušken mohl míti vlastního otroka, tedy používatí jeho pracovní síly ke svému prospěchu.

Ve společenském uspořádání Chammarapiho říše našli bychom dále některé obdoby s římským kolonátem a se středověkým zřízením lenním. Veliké latifundie, získané zejména úspěšnými výpravami válečnými, byly svěřovány k obhospodařování těm, kdož panovníku při výkonu vojenské služby poskytli pomoc. Tato stále vzrůstající vrstva osob stála v pevném poměru k panovníkovi i k půdě, na níž směla hospodářit. Chammarapi upravuje jejich poměry velmi důkladně, dává jim tím nejvyšší význam, jaký byl s tímto zřízením přikládán. První povinností těchto osob bylo, aby se dostavily osobně ke službě válečné nepochybně i se svými pracovními silami, otroky, zaměstnanými na statku. Zákoník rozlišuje dvě kategorie těchto osob; řádum, pravděpodobně příslušník pěších útvarů a ba'irum, jež patřil k oddílům vozdů. Kdo nesplnil povinnost účasti ve válečné výpravě nebo kdo se h oděl jí vyhnouti posláním náhradníka, byl potrestán smrtí /§26/. Na druhé straně zákoník chránil ony osoby, které při výkonu vojenské služby se dostaly do nepřátelského zajetí. Jejich půda zůstala jim zachována až do návratu případně přešla na jejich syny, které v nedospělosti mohla zastupovati matka /§§ 27-29/; neměly-li vlastních prostředků, zaplatila výkupné pokladna jejich domovské obce, případně pokladna státní. Nesmely opustiti půdu svévolně. Podle § 30 byla jim odňata, jestliže se zdržovaly po tři roky mimo ni, získal ji ten, kdo ji po dobu jejich nepřítomnosti obdělával a plnil řádně své závazky; tato půda mohla proto případně i zemědělským zaměstnancům, kteří se ujali statku opuštěného jejich správcem.

Zákoník parazuje i na ochranu příslušníků vojska, stíhá volitele, kteří zneužijí svého nadřízeného postavení nad řádem nutné disciplíny, kteří přidě-

lené mužstvo okrádají o jeho věci nebo dokonce zpronevěří žold ; všechny tyto zločiny jsou trestány smrtí. Za neplatné jsou prohlášeny smlouvy, jimiž někdo chce koupiti od vojína nemovitosti, nebo králem poskytnutý inventář, Kupec přijde o zaplacenou trhovou cenu a věc se vrátí do rukou majitele /§ 37/. Příslušník vojska, stejně jako všichni, kdož patřili mezi mužskony, nemohli svůj majetek ani zatížit dluhem ani převést na svou manželku nebo dceru ; tato omezení ovšem neplatila pro jejich osobní majetek /§§ 38,39/. Vojenská služba obyvatelstva byla pochopitelně značnou oporou panovníkovou a proto se těšila jeho velké pozornosti i v zákonné úpravě. Ovšem i neprávnícké prameny, zejména v pozdějších - assyrské době - se hojně obírají poměry vojenskými, v míře ještě větší než složkou úřednickou.

1. P ř e d m l u v a / I - V 25 / :

Když vznešený Anum, král božstva Anunnaki, a Enlil, pán nebes i zemi, rozhodl nad osudy říše, přiklil Mardukovi, prvorozeni Eovu, vládu nad veškerými lidmi a povýšil jej nad božstvo Igigy, oznámil jeho vznešené jméno Babylo- nu, přemočným jej učinil v okrsku zemském, v jeho středu mu vybudovali věčné království se základy kotvícími v nebi i v zemi zároveň, - tenkrát pro blaho lid- stva ohlásili Anum a Enlil noje jméno Chammurapi jako vladaře počestného a služby božního, aby nastolili spravedlnost na zemi, aby vyhladili besbožníky a slošny, aby silný nekřivdil slabému, abych jako slunce vzšel nad černohlavým obyvatel- stvem, zemi ozářil a obyvatelstvu přinesl blahobyť.

Jáť jsem Chammurapi, pastýř a vyvolenec Enlilův, jenž dává vzrůstí bo- hatství a hojnosti, jenž splňuje vše pomyslitelné Nippuru, vznešený etitel Ekuru, mocný král, jenž znovu vybudoval Eridu na jeho místě, jenž očistil svatostánek Eabzu, jenž burácí na čtyři světové strany, jenž velikým učinil jméno Babylonu, jenž potěšil srdce Marduka svého pána, jenž denně prodlévá v Eangile ; ratolest královská, splozený Sinem, jenž obhatil Ur ; zbožný, pokorný, jenž hojnost za- nesl do Egišširgalu.

Král prosíravý, poslušný Šamaš, mocný, jenž upevnil základy Sipparu, v zeleni oděl posvátný háj Ájin, vztýčil základy paláce Eabbaru, který se vyrovná příbytku nebeskému ; hrdina v bojích, milostivý k Larsu, jenž obnovil Eabbar pro Šamaše, svého pomocníka ; pán, jenž oživil Uruk, zavedl dostatek vody pro jeho obyvatele, jenž vyzvedl chránový štít Eanny, rozmnožil přepych Anuv a Iš- tařin.

Ochráncu říše, jenž shromáždil rostroušené obyvatelstvo Isimu, jenž hojností naplnil palác Egalmah ; král králů, mladší bratr Šababuv, jenž opovnil sídliště v Kisi, slávou obklopil Emote 'ursag, upravil veliké svatyně Ištařiny, správce paláce Chursagkalama. Bašta proti nepřítelům, jež jeho druh Urru vysly- sel v jeho touze, jenž obohatil Kutu, dal vzrůst všemu v Mišlamu.

Mohutný býk, jenž sráží nepřátele, miláček Tutuv, jenž oblažuje Bar- sibu, proslulý, jenž neopomíjí Eridu ; král božstev, moudrý a prosíravý, jenž rozšířil nivy Dilbatu, jenž naplnil sýpky pro silného Uruše ; pán hodný železa a koruny, jimiž jej úplně vybavila moudrá Mana, jenž upevnil h ranice Kiše, roz- množil vsácné pokmy pro Hintu ; naděše moudrý, jenž založil pastviny a napa- jodla pro Lagas a Girsu, udržuje veliké oběti pro Enninu.

Ton, jenž do zajetí jímá nepřátele, oblíbenec Tolitin, jenž vyplňuje výroky ahallabské, obveseluje srdce Ištařino ; vladař jasný, jehož sepjaté ruce sná Adad, jenž oblažuje srdce reka Adad v Bitkarkas, zařizuje výzdobu v E'ud- galgal ; král, jenž dal život Adabu, upravuje palác Emach ; vyvýšený mezi králi, válečník, nemající sobě rovného, jenž daroval život městu Maškanšabri, napojil hojností Mišlam.

Moudrý, rozhodný, jenž dosáhl všech svých plánů, jenž poskytl úto- čisté lidem z Malky, jenž založil bohatství jejich příbytků, jenž pro Ea a Dan- galnunnu, zvelebitel svého království pro veškerou budoucnost zařídil čisté o- běti ; první mezi králi, jenž si s pomocí Dagana, svého stvořitele, podmanil sa- lidné kraje sufratské, jenž byl milostiv lidem z Mari a Tutulu.

Vsnošený vladař, jenž označuje tvář Ištarinu, předkládá čisté pokrmy Ninasovi, stará se o svůj lid v tísní a jenž v míru upevnil jeho sídliště v Babylonu ; pastýř lidu, jehož činy jsou libé Ištaru, jenž usídlil Ištaru v E'ulmaš, uprostřed tržiště v Agadu, jenž zavedl právní řád, spravedlivý vládí národům, jenž přivedl zpět do Ašuru jeho dobrou ochrannou bohyni, jenž přemohl utiskovatele ; král, jenž v Ninivo dal zasáfiti jménu Ištarinu v Emiš-miš.

Vsnošený, pokorný před velikými bohy, potomok Sumula'iluv, zdatný syn Sin-suballitub, věčný zdroj královské moci, král mocný, slunce Babylonu, jež dává vscházeti světlu nad zemí Sumorá a Akkadá, král přivádějící k poslušnosti čtyři strany světa, oblíbenec Ištarin - jsem já.

Když mě Marduk pověřil, a bych dal lidem právní řád a semí sjednal vládu, tu zavedl jsem právo a spravedlnost do země k blahu lidí takto :

2. P r á v n í p ř e d p i s y /V 26 - XXIII² 102/ :

§ 1 /V 26 - 32/ .

Jestliže avelum nařkl a obvinil avela z vraždy a neusvědčí ho, bude ten, kdo jej obvinil, potrestán smrtí.

§ 2 /V 33 - 55/ .

Jestliže avelum obvinil avela z čarodějství a neusvědčí ho, vstoupí ten, kdo byl z čarodějství nařčen, do řeky, ponoří se v ní, a jestliže jej řeka /t.j. bůh řeky, vody/ zdolá, pak si vezme ten, jenž jej obvinil, jeho dům ; jestliže řeka jej prokáže jako nevinného a on z ní vyjde zdráv, tu bude potrestán smrtí ten, kdo jej nařkl z čarodějství a ten, kdo se ponořil do řeky si vezme dům od toho, kdo jej obvinil.

§ 3 /V 56 - 66/ .

Jestliže avelum předstoupil před soud se svědectvím o zločinu, neprokáže však výpověď, již učinil, bude tento avelum, jde-li o hrdelní pře, potrestán smrtí.

§ 4 /V 67 - VI 5/ .

Jestliže předstoupil se svědectvím /t.j. křivým/ o obilí nebo o penězích, zaplatí částku, o níž jde v tomto sporu.

§ 5 /VI 6 - 30/ .

Jestliže soudce vyhlásil rozsudek nebo vydal usnesení a dal vyhotoviti /o tom/ tabulku s otiskem pečeti, později však svůj rozsudek smění, tu dokáže se tomuto soudci, že o smění svůj vlastní rozsudek, on pak zaplatí dvanásťonásobek pohledávky, jež je předmětem tohoto sporu ; bude také zbaven svého soudcovského místa ve sboru soudců, nevrátí se k němu zpět a nebude sasedati se soudci na soudě.

§ 5 /VI 31 - 40/.

Jestliže avelum ukradl majetek boží /to jest chrám/ nebo paláce, bude tento avelum potrestán smrtí ; smrtí bude potrestán také ten, kdo přijal z jeho ruky ukradenou věc.

§ 7 /VI 41 - 56/ .

Jestliže avelum si koupil nebo přijal do úschovy boze svědků a smlouvy /písané/ od avelova syna nebo jeho otroka buď stříbro nebo zlato, otroka nebo otrokyni, tele nebo ovce, osla či ockolivěk, tento avelum bude potrestán smrtí jako zloděj.

§ 8 /VI 57 - 69/.

Jestliže avelum ukradl buď tele nebo ovci, osla nebo vepřo nebo loďici, patří-li věc bohu . /t.j.chrámu/ nebo paláci, nahradí třicateronásobek. Patří-li muškenovi, nahradí desateronásobek ; nemá-li zloděj co dáti, bude potrestán smrtí.

§ 9 /VI 70 - VII 47/.

Jestliže avelum, jemuž se ztratila jeho věc zadrží svou ztracenou věc u někoho v ruce, ten pak, v jehož ruce byla ztracená věc zadržena, prohlásí : „, prodavač mně ji dal, koupil jsem ji před svědky, „ Jestliže pak vlastník ztracené věci řekne „, přivedu svědky, kteří znají moji věc, „ tu kupec přivede prodavače „, jemuž ji dal a svědky, před nimiž ji koupil, a též vlastník ztracené věci přivede svědky znající jeho ztracenou věc ; soudci skoumají jejich výpovědi. Tak svědci, před nimiž byla koupě uzavřena, tak svědci znající ztracenou věc, přísahají při bohu ; prodavač bude jako zloděj zabit, vlastník ztracené věci si vezme svou ztracenou věc, kupec si vezme z domu prodavače peníze, které zaplatí!

§ 10 /VII 48 - 61/.

Jestliže kupec nepřivede toho, kdo mu věc prodal, aná svědky, před nimiž ji koupil. avšak vlastník ztracené věci přivede svědky, kteří znají jeho ztracenou věc, tu kupec bude usmrcen jako zloděj. Vlastník ztracené věci si vezme svou ztracenou věc zpět.

§ 11 /VII 62 - VIII 3/.

Jestliže vlastník ztracené věci nepřivede svědky, kteří znají jeho ztracenou věc, bude považován za zločince, který se dopustil nactiutrhání a bude potrestán smrtí.

§ 12 /VIII 4 - 13/.

Jestliže prodavač zemře, vezme si kupec z prodavačova domu pětinašobnou hodnotu věci, o níž jde v tomto sporu.

§ 13 /VIII 14 - 24/.

Jestliže nemá svědků po ruce, dají mu soudcové lhůtu šesti měsíců, a jestliže v šesti měsících své svědky nepřivede, bude považován za zločince ; zaplatí částku, o níž jde v tomto sporu.

§ 14 /VIII 25 - 29/.

Jestliže avelum unosl nedospělé dítě avelovo, bude potrestán smrtí.

§ 15 /VIII 30 - 36/.

Jestliže avelum dopustil útěk buď otroka nebo otrokyně, patřících pánci za městskou bránu, nebo otroka i otrokyně patřících muškenovi, bude potrestán smrtí.

§ 16 /VIII 37 - 48/.

Jestliže avelum ukryvá ve svém domě otroka nebo otrokyni, uprchlé z pa láco nebo od muškan. a k výzvě hlasatelově jich nevydá, bude vlastník tohoto domu potrestán smrtí.

§ 17 /VIII 49 - 58/.

Jestliže tento otrok neudá jméno svého pána, bude předveden do palá- co. jeho záležitost vyšetřena a vrácen svému pánovi.

§ 19 /VIII 68 - IX 4/.

Jestliže /vlastník domu/ zadržuje tohoto otroka ve svém domě, a poté otrok bude . j., bude /vlastník domu/ potrestán smrtí.

§ 20 /IX 5 - 13/.

Jestliže otrok uprahně s rukou svého věsnitele, /t.j. osoby, která jej dopadla/. odpřisáhne tento před pánem otroka při věchu /svou nevinu/ a všitane lestratřij.

§ 21 /IX 14 - 21/.

Jestliže se avelum vloupe /probouráním sdi/ do domu, bude před tím- to otvorem umřeen a zehrabán.

§ 22 /IX 22 - 27/.

Jestliže se avelum dopustil loupeže a je dopaden, bude potrestán smrtí.

§ 23 /IX 28 - 45/.

Jestliže lupič nebyl dopaden, oloupený popíše přísočné jom uloupe- né věci, obec a představený obec, v jejínž obvodě byla loupež spáchána, nahra- dí m všechny uloupené věci.

§ 24 /IX 46 - 50/.

Jestliže jde o lidský život /jako oběť loupeže/, zaplatí obec a její představený jednu mínu stříbra.

§ 25 /IX 51 - 65/.

Jestliže v domě avelově vypukl oheň a ten, kdo měl hasiti, si vy- hlédí věci vlastníka domu a /tyto odnal vlastníku domu/, bude hozen do tohoto ohně.

§ 26 /IX 66 - X 12/.

Jestliže buď rédum nebo ba'irum, jimž bylo rozkázáno jíti s královskou výpravou, nešli, nebo si najali žoldnéře a poslali je jako zástupce, budou tento rédum nebo ba'irum potrestáni smrtí, ten, jenž byl jimi najat, dostane jejich dům. . .

§ 27 /X 13 - 29/.

Jestliže buď rédum nebo ba'irum při králové porážce byl zajat, za jejich nepřítomnosti pole a zahrada jejich byly dány někomu jinému a tento koná jejich službu, jestliže /rédum nebo ba'irum/ se navrátí a dospějí do své obce, vrátí se jim jejich pole i zahrada a budou konati svou službu.

§ 28 /X 30 - 40/.

Jestliže buď rédum nebo ba'irum při králové porážce byli zajati a jestliže jejich syn může vykonávati /jejich/ službu, bude mu dáno pole a zahrada a on bude vykonávati službu svého otce.

§ 29 /X 41 - 50/.

Jestliže jeho syn je nedospělý a nemůže vykonávati službu za otce, bude třetina pole a zahrady dána matce a tato matka jej vychová.

§ 30 /X 51 - XI 4/.

Jestliže buď rédum nebo ba'irum opustili své pole, zahradu nebo dům pro /obtížnou/ službu a zdržují se jinde, jiná osoba pak za jejich nepřítomnosti se ujala pole, zahrady nebo domu a po tři léta vykonávala službu, jestliže se /rédum nebo ba'irum/ vrátí, budou se domáhati spět pole, zahrady nebo domu, nebude jim nic navraceno ; kdo se /těchto věcí/ ujal a vykonával službu, bude ji vykonávati dále.

§ 31 /XI 5 - 12/.

Jestliže se zdržoval pouze jeden rok jinde, budou mu jeho pole, zahrada nebo dům vráceny a on bude dále vykonávati službu.

§ 32 /XI 13 - 38/.

Jestliže tankárum vykoupil buď rédum nebo ba'ira, kteří byli na králově výpravě zajati, a pomůže jim, aby se dostali do své obce, mají-li ve svém domě prostředky na výkupné, vykoupí se sami, nemají-li nic na výkupné ve svém domě, budou vykoupeni chrámem své obce, není-li v chrámu jejich obce nic na výkupné, budou vykoupeni palácem ; jejich pole, zahrada nebo dům nebudou dány na výkupné.

§ 33 /XI 39 - 50/.

Jestliže buď dekum nebo lubuttum seběřou neschopné mužstvo nebo příjmu za náhradu na královskou výpravu žoldnéře a přivedou jej, budou buď dekum nebo lubuttum potrestáni smrtí.

§ 35 /XI 63 - XII 4/.

Jestliže avelum koupí s rukou rédua skot nebo brav, jež réduovi da-

roval král, přijde o své peníze.

§ 36 /XII 5 - 9/.

Polo, zahrada nebo dům rédua, ba'ira nebo osoby „naši biltim,, nemohou být dány za peníze.

§ 37 /XII 10 - 21/.

Jestliže avelum koupí pole, zahradu nebo dům, patřící réduovi, ba'irovi nebo osobě „naši biltim,, bude jeho tabulka /obsahující trhovou smlouvu/ rozbita a on přijde o své peníze ; pole, zahrada nebo dům případnou spět jejich držitel

§ 38 /XII 22 - 30/.

Rédum, ba'irum nebo osoba „naši biltim,, nemohou nic z pole, zahrady nebo domu připsati své manželce nebo dceři, také nemohou /je/ dáti k sajištění svého dluhu.

§ 39 /XII 31 - 38/.

Z pole, zahrady nebo domu, jež získal koupí, může připsati své manželce nebo své dceři a také může dáti k sajištění svého dluhu.

§ 40 /XII 39 - 48/.

Nadítum, tankírurum nebo osoba „ilkum ahum,, mohou prodati své pole, zahradu nebo dům. Kupec bude plniti závazek tkvící na poli, zahradě nebo domu, jež koupil.

§ 41 /XII 49 - 62/.

Jestliže avelum změnil pole, zahradu nebo dům, patřící réduovi, ba'irovi nebo osobě „naši biltim,, a dal i doplatek, réduum, ba'irum nebo osoba „naši biltim,, se vrátí k svému poli, zahradě nebo domu a podrží doplatek, jenž jim byl dán.

§ 42 /XII 63 - XIII 5/.

Jestliže si avelum spachtoval pole, aby je obdělával a na poli nevyplatoval obilí, bude mu prokázáno, že na poli nevykonal žádnou práci, dá vlastníku pole obilí, kolik /ho má/ jeho soused.

§ 43 /XIII 6 - 16/.

Jestliže neobdělával pole a nechá je ležeti ladem, dá vlastníkovu pole obilí, kolik má jeho soused, také pole sorá, překope a svláčí, jež sanodbal a vrátí je vlastníkovu pole.

§ 44 /XIII 17 - 34/.

Jestliže si avelum spachtoval pole ložící úhorom na tři roky, aby je obdělával, potom však složil ruce v klín a pole neobdělával, tu pole ve čtvrtém roce svláčí, rýčem je skypří, sorá a vrátí vlastníkovu. Mimo to naměří sa každých 18 ikú /plochy/ 10 gurú /míry/ obilí.

§ 45 /XIII 35 - 46/.

Jestliže avclum odevzdal pachtýři své pole za pacht a přijal za své pole pachtovné, později bůh Adad pole zaplaví nebo povodeň je servo, ponese škodu pachtýři.

§ 46 /XIII 47 - 57/.

Jestliže nepřijal pachtovné za své pole, odevzdal však pole buď za polovinu nebo třetinu /celkově o výtěžku úrody/, pachtýř a vlastník pole si rozdělí úměrně obilí, které bylo na poli vypěstováno.

§ 47 /XIII 58 - 70/.

Jestliže pachtýř, poněvadž v předchozím roce neuhradil svých nákladů, si řekne o/další /propachtování pole, vlastník pole nemá námitek a pachtýř obdělá jeho pole, tu si vezme v době žní obilí podle úmluvy.

§ 48 /XIII 71 - XIV 17/.

Jestliže vážno úročná zápůjčka na avelovi, jehož pole bůh Adad nebo povodeň je servo, nebo z nedostatku vláhy se nesklídí na poli žádné obilí, neodvede - tomto roce svému věřiteli obilí, svou tabulku /o zápůjčce/ navrhčí a nezplatí úroky za tento rok.

§ 49 /XIV 18 - 44/.

Jestliže si avelum vypůjčil od tamkara peníze a dal tamkarovi pole k /pěstování/ obilí nebo sesamu a řekl mu „obdělaj pole a sklíd obilí nebo sesam, jež na něm vzejde a ponech si je,“ jestliže pachtýř sklídí na poli obilí nebo sesam, tu si vlastník pole vezme v době žní obilí nebo sesam, jež byly na poli vypěstovány a odevzdá tamkarovi obilí místo jeho peněz a úroků z nich, jež si vzal od Tamkara a zaplatí mu náklad za obdělání pole.

§ 50 /XIV 45 - 55/.

Jestliže odevzdal pole obdělané obilím nebo pole obdělané sesamem, vezme si vlastník pole obilí nebo sesam, jež se na poli sklídí, peníze a úrok z nich vrátí tamkarovi.

§ 51 /XIV 56 - 66/.

Jestliže nemá peníze pro vrácení, dá tamkarovi /obilí/ nebo sesam podle jejich poměrné hodnoty k jeho penězům a úrokům z nich, jež si vzal od tamkara, a to podle směrnych předpisů královských.

§ 52 /XV 1 - 6/.

Jestliže pachtýř nevypěstuje na poli obilí nebo sesam, nasmění svou smlouvu.

§ 53 /XV 7 - 20/.

Jestliže avelum při upevňování hráze svého pole si hleděl jiné věci a svou hráz neopevnil, v jeho hrázi došlo k trhlině a on nechal zaplaviti pozemky vodou, nahradí ten, v jehož hrázi došlo k trhlině, obilí, které bylo zničeno.

§ 54 /XV 21 - 30/.

Jestliže nemůže nahraditi obilí, bude dán i se svým majetkem do otroctví a spoluvlastníci pozemků, jejichž obilí odnesla voda, se rozdělí o výtěžek.

§ 55 /XV 31 - 38/.

Jestliže avelum otevřel svůj zavodňovací přítok, potom si však hleděl jiné věci a nechal vodou odplaviti pole svého souseda, odvede obilí, kolik /ho má/ jeho soused.

§ 56 /XV 39 - 45/.

Jestliže avelum vpustil vodu a voda odplavila setbu s pole jeho souseda, odvede za každých 18 iků /plochy/ 10 gurů obilí.

§ 57 /XV 46 - 64/.

Jestliže se pastýř nedohodl s vlastníkem pole o spásání travísk bravem a nechá pole bez /vědomí/ vlastníka spásati bravem, vlastník pole sklídí se svého pole, pastýř pak, jenž nechal pole bez /vědomí/ vlastníka spásati bravem, dá ještě nad to vlastníkovi pole na každých 18 iků /plochy/ 20 gurů obilí.

§ 58 /XV 65 - XVI 3/.

Jestliže po té, co brav byl sehnán s pastviny a veškerá stáda byla uzavřena v obvodu městských bran, pastýř vyhnal brav na pole a nechal pole bravem spásati, pastýř obstará sklizeň pole, jež nechal spásati a naměří majiteli pole v době žní za každých 18 iků /plochy/ 60 gurů obilí.

§ 59 /XVI 4 - 9/.

Jestliže avelum bez /vědomí/ vlastníka ovocné zahrady si našel dříví v ovocné zahradě, zaplatí půl miny stříbra.

§ 60 /XVI 10 - 26/.

Jestliže avelum dal zahradníkovi pole k založení ovocného sadu, zahradník ovocný sad vysadil, bude ovocný sad po čtyři roky vzdělávati, v pátém roce vlastník ovocného sadu a zahradník se vzájemně podělí. Vlastník ovocného sadu si vybere a vezme svůj díl.

§ 61 /XVI 27 - 33/.

Jestliže zahradník nebyl hotov s osázením pole, nýbrž nechal je neobděláno, započte se mu neobdělaná část na jeho díl.

§ 62 /XVI 34 - 47/.

Jestliže neosadil pole, jež mu bylo dáno jako ovocný sad, jestliže pole je obdělavatelné, zahradník naměří výtěžek z pole za léta, po která je nechal ležeti ladem, podle /výtěžku/ svého souseda, rovněž obdělá pole a vrátí je majiteli.

§ 63 /XVI 48 - 57/.

Jestliže je pole neobděláno, pole obdělá a vrátí je majiteli pole. Také naméří na 18 iků /plochy/ 10 gura obilí za jeden rok.

§ 64 /XVI 58 - 70/.

Jestliže avelum dal zahradníkovi svou zahradu k obhospodařování, bude zahradník, pokud bude mít zahradu, poskytovat majiteli zahrady dva díly /výtěžku/, třetí si vezme sám.

§ 65 /XVI 71 - 76/.

Jestliže zahradník neobhospodařoval zahradu a její výnos snížil, odvede zahradník výnos zahrady podle /výnosu/ svého souseda.

§ 66 - § 99 /XVII 1 - ?/.

Text těchto ustanovení byl na originálu zákoníka vyhlášen. Podle některých fragmentů, na nichž je zachován opis zákoníka, lze provést aspoň částečnou rekonstrukci této mezery. V dalším překladu uvedeme ovšem jen ona ustanovení, jejichž rekonstrukce je poměrně úplná. Také jejich zařazení je zatím provisorní :

§ 66.

Jestliže avelum přijal /jako půjčku/ od tamkara peníze a jeho tamkarum je od něho vymáhal a neměl-li s čeho zaplatiti, dal-li tamkarovi svou obdělávanou zahradu a řekl mu „vezmi si všechny datle, jež se v zahradě sklídí, za tvé peníze,“ nebude to tamkarovi dovoleno. Datle, jež se v zahradě sklídí, vezme si vlastník zahrady a vyrovná tamkarovi dluh s úrokem podle szení jeho tabulky /dlužního úpisu/ ; zbývající datle, jež se v zahradě sklídí, si vezme vlastník zahrady.

§ 71.

Jestliže avelum dá obilí, peníze nebo zboží za dům, patřící k služobnímu postavení, jež je domem jeho souseda a jež hodlá koupiti, ztratí vše, co zaň dal ; dům případně zpět majiteli ; jestliže tento dům nepatří k služobnímu postavení, může /jej/ prodati ; za takový dům dá obilí, peníze nebo zboží.

§ 78.

Jestliže avelum pronajal avelovi dům a nájemník dal majiteli domu činži za celý rok, majitel domu přikáže však nájemníkovi, aby se vystěhoval před uplynutím doby /nájemní/, majiteli domu budou odňaty peníze, jež mu dal nájemník, poněvadž dal vystěhovati nájemníka před uplynutím doby.

§ 88.

Jestliže tamkarum dal na úrok obilí, vezme na jeden gur obilí jeden pi úroku ; jestliže dal na úrok peníze, vezme na jeden šokol stříbra šest šo úroků.

§ 89.

Jestliže avelum, jenž si vypůjčil na úrok, nemá na zaplacení dluhu, ale má obilí, vezme tankarum místo peněz a úroku obilí podle směrných předpisů královských.

§ 90.

Jestliže tankarum vezme jako úrok více než jeden pi na jeden gur obilí a více než šest še na jeden šokol stříbra, přijde o vše, co dal /na úrok/.

§ 94.

Jestliže tankarum dal obilí nebo peníze na úrok a při vyplacení poskytl peníze /veliké/ na úrok podle malého závaží nebo obilí podle malé míry, při vrácení však bral peníze podle velikého závaží a obilí podle velké míry, ztratí tento tankarum vše, co poskytl.

§ 96.

Jestliže si avelum vypůjčil od tankara obilí nebo peníze a nemá s čeho vrátiti obilí nebo peníze, má však jiné věci, dá vše, co je v jeho ruce, před svědky na důkaz, že to odevzdává svému tankarovi; tankarum to přijme bez průtahů.

§ 98.

Jestliže avelum dal druhému peníze do společenství, rozdělí si před boh y rovným dílem zisk nebo ztrátu, jež vzniknou.

§ 99.

Jestliže tankarum dal Šamallovi peníze . . . a nákupy a poslal jej na cesty . . . /další text fragmentu je velmi poškozen/

Tyto fragmenty byly zařazeny do našeho překladu pro lepší porozumění celkové souvislosti. Počínaje dalším paragrafem začíná zadní strana Chamurapiho stély, jejíž text je až do konce prost vážnějšího porušení.

§ 100 /I^F 1.- 7/.

Jestliže tam, kam se Šamallum vypravil, přišel k zisku, sepíše úroky všech peněz, jež přijal, pak vyúčtuje svou dobu /pracovní/ a vyrovná se s tankarem.

§ 101 /I^F 8 - 14/.

Jestliže tam, kam se vypravil nepřišel k zisku, dá Šamallum tankarovi zpět peníze, jež přijal, ve dvojnásobné částce.

§ 102 /I^F 15 - 23/.

Jestliže tankarum svěří Šamallovi peníze o provozování obchodu a tento přijde ke škodě na tom místě, kam se vypravil, vrátí tankarovi veškeré peníze.

§ 103 / I^F 24 - 31/.

Jestliže, zatím co šamallum je na své cestě, přinutí jej nepřítel, aby odevzdal vše, co nese, při bohu to odpřísáhne a bude zproštěn /povinnosti k náhradě/.

§ 104 / I^F 32 - 45/.

Jestliže tankarum dal šamallovi do prodeje obilí, vlnu, olej nebo jiné zboží, zapíše šamallum peníze a odvede je tankarovi, šamallum si vezme tabulku o penězích /kvitanci/, jež odvádí tankarovi.

§ 105 / I^F 46 - 54/.

Jestliže šamallum je nedbalý a nevezme si tabulku o penězích /kvitanci/, jež odvedl tankarovi, nebudou peníze na tabulce uvedené mu slevy.

§ 106 / I^F 55 - 67/.

Jestliže šamallum přijal peníze od tankara a popřel je svému tankarovi, tento tankarum dokáže před bohem a svědky šamallovi příjem peněz, tu vydá šamallum tankarovi veškeré peníze jež přijal, trojnásobně.

§ 107 / I^F 68 - II^F 14/.

Jestliže tankarum pověřil svého šamalla a šamallum odvede svému tankarovi vše, co mu tankarum dal, jestliže tankarum popřevše co mu šamallum dal, usvědčí tento šamallum před bohem a svědky tankara a tankarum vydá šamallovi vše co přijal šestonásobně, poněvadž to zapřel svému šamallovi.

§ 108 / II^F 15 - 25/.

Jestliže šenkýřka nepřijme na zaplacení nápoje obilí, nýbrž přijme peníze podle velkého závaží a cenu nápoje zvýší proti ceně zrna, bude tato šenkýřka usvědčena a hozena do vody.

§ 109 / II^F 26 - 35/.

Jestliže šenkýřka, v jejímž domě se scházeli zločinci, tyto zločince nezadrží a neodovzdá paláci /jeho orgánům policejním/, bude tato šenkýřka potrestána smrtí.

§ 110 / II^F 36 - 44/.

Jestliže nadítum a entum, jež nebydlí v klášteře, otevře výčepní dům nebo vstoupí pro nápoj do brčny, bude tato žena upálena.

§ 111 / II^F 45 - 49/.

Jestliže šenkýřka dala na úvěr sud nápoje „pikum“, vezme si v době žní 5 pí obilí.

§ 112 / II^F 50 - 74/.

Jestliže avelum prodléval na cestě a odevzdal avclovi stříbro, slatě nebo drahokamy a věci, jež měl u sebe v ruce, a uložil mu, aby je přepřavil, tento avelum však nedodal věci, jež měl přepravit, tam, kam je měl pře-

praviti, nýbrž je zaneseno, vlastní věcí odevzdaných k přepravě prokáže vše, co tento avelum měl přepraviti, co však nepřepravil, a tento avelum zaplatí vlastníkově věcí odevzdaných k přepravě pětinasobek všeho, co mu bylo odevzdáno.

§ 113 /II^r 75 - III^r 16/.

Jestliže avelum má vůči avelovi nárok na obilí nebo na peníze a bez vědomí vlastníka obilí si přisvojí obilí z e sýpky nebo mlatu, je tento avelum usvědčen, že bez vědomí vlastníka obilí si přisvojil obilí ze sýpky nebo mlatu : tu vrátí voškeré obilí jež si vzal a přijde o všechno, co sám dal.

§ 114 /III^r 17 - 25/.

Jestliže avelum nemá vůči avelovi nárok na obilí nebo peníze, přesto odojmu mu rukojmí, zaplatí za každého rukojmí pul miny stříbra.

§ 115 /III^r 26 - 37/.

Jestliže avelum má vůči avelovi nárok na obilí nebo peníze a odňal mu rukojmí, tento rukojmí zemře v domě věřitele přirozenou smrtí, tato právní záležitost nezakládá nároků.

§ 116 /III^r 38 - 53/.

Jestliže rukojmí zemře v domě svého věřitele na rány nebo špatné zacházení, usvědčí o tom vlastník rukojmí svého tankara /věřitele/ ; byl-li rukojmí synem avelovým, bude zabit jeho /tankarův/ syn. Byl-li synem otroka, zaplatí /tankarum/ jednu třetinu miny stříbra a přijde o vše, co sám poskytl.

§ 117 /III^r 54 - 67/.

Jestliže avela zatížil dluh a on prodal svou ženu nebo svého syna a svou dceru nebo je dal za rukojmí, po tři roky obstarávají domácnost toho, jež je koupil, nebo vzal jako rukojmí, ve čtvrtém roce dá jim volnost.

§ 118 /III^r 68 - 73/.

Jestliže pošle jako rukojmí otroka nebo otrokyni, může je tankarum prodati dále ; o jejich vrácení /vlastník/ nepožádá.

§ 119 /III^r 74 - IV^r 3/.

Jestliže avela zatížil dluh a on prodal svou otrokyni, jež mu porodila děti, zaplatí bývalý vlastník otrokyně peníze, jež mu vyplatil tankarum a vykoupí svou otrokyni.

§ 120 /IV^r 4 - 23/.

Jestliže avelum uložil své obilí do domu avela k uskladnění a na sýpce došlo k vloupání nebo vlastník domu otevřel sýpku a přisvojil si obilí, nebo vůbec popře, že ve svém domě uskladnil obilí, tu vlastník obilí označí přísěžně před bohem své obilí a vlastník domu vrátí vlastníkově obilí dvojnásobek obilí jež si přisvojil.

§ 121 /IV^r 24 - 30/.

Jestliže avelum uložil v domě druhého obilí, zaplatí ročně za jeden gur obilí 5 qa obilí jako skladné.

§ 122 /IV^r 31 - 43/.

Jestliže avelum dá avelovi do úschovy stříbro, zlato nebo jakoukoliv jinou věc, ukáže svědkům všechno, co odevzdává, vyhotoví smlouvu a dá do úschovy.

§ 123 /IV^r 44 - 52/.

Jestliže dal do úschovy bez svědků a bez smlouvy a jestliže se mu to na tom místě, kam dal /věc/ popře, tato právní záležitost nezakládá nároků.

§ 124 /IV^r 53 - 65/.

Jestliže avelum dal avelovi do úschovy před svědky stříbro, zlato nebo jakoukoliv jinou věc a on mu ji zapře, tohoto avela usvědčí a on dá dvojnásobek všeho, co zapřel.

§ 125 /IV^r 66 - V^r 7/.

Jestliže avelum dal do úschovy svou věc a na tom místě, kam ji dal, buď probouráním nebo přelozením sdí jeho věc smizí spolu s věcí vlastníka domu, vlastník domu, jenž byl nedbalý, nahradí majiteli věc, co mu bylo dáno do úschovy a čeho ztrátu dopustil; vlastník domu bude po všem ztraceném pátrati a odejme to zloději.

§ 126 /V^r 8 - 24/.

Jestliže avelum, jemuž se žádná věc neztratila řekne „stratila se mi věc“, učiní před svou bránou /místním soudem/ křivou výpověď, jeho brána sjistí před bohem, že se mu žádná věc neztratila, on dá své bráně dvojnásobek všeho, čeho se domáhal.

§ 127 /V^r 25 - 34/.

Jestliže avelum ukázal prstem /utrhačně/ po ontum nebo po manželce avelově a nουςvědí ji, bude tento avelum předveden před soudce a jeho skrání budou ostříhány.

§ 128 /V^r 35 - 41/.

Jestliže avelum si vzal manželku, avšak nουςavřel s ní smlouvu, tato žena se nestane manželkou.

§ 129 /V^r 42 - 53/.

Jestliže avelova manželka bude přistižena při souložích s jiným mužem, budou oba svázáni a vhozeni do vody; jestliže pán manželky ponechá své manželce život, ponechá také král život svému poddanému.

§ 130 /V^r 54 - 67/.

Jestliže avelum snásilnil avelovu manželku, která dosud nepoznala

muž a bydlí dosud v domě svého otce, a/jestliže/ spočine v jejím klíně a přistihnou jej, bude tento avelum zabit. Tato žena bude sprostěna.

§ 131 /V^F 68 - 76/.

Jestliže avelova manželka, obviněná svým mužem, nebyla přistižena při souložích s jiným mužem, odpřísáhne při bohu a vrátí se zpět do svého domu.

§ 132 /V^F 77 - VI^F 6/.

Jestliže bylo ukázáno prstem /utrhačně/ na avelovu manželku pro styk s jiným mužem, při souložích s jiným mužem však přistižena nebyla, k vůli svému manželu se ponofí do boží řeky.

§ 133 /VI^F 7 - 26/.

a/ Jestliže avelum upadl do zajetí a v jeho domě jest co jísti, obstará jeho manželka . . . a své věci, nevstoupí do domu jiného muže.

b/ Jestliže tato žena o jeho majetek nepočovala, ale vstoupí do domu jiného muže, bude tato žena usvědčena a vhozena do vody.

§ 134 /VI^F 27 - 36/.

Jestliže avelum upadl do zajetí a v jeho domě není co jísti, jeho manželka vstoupila do domu někoho jiného, bude tato žena bez viny.

§ 135 /VI^F 37 - 56/.

Jestliže avelum upadl do zajetí a v jeho domě není co jísti, jeho manželka před jeho návratem vstoupila do domu někoho jiného a porodí mu děti, jakmile se její manžel vrátí a dospěje ke svému městu, vrátí se tato žena ke svému manželovi, děti pak následují své otce.

§ 136 /VI^F 57 - 72/.

Jestliže avelum opustil své město a zběhl, jeho manželka potom vstoupí do domu někoho jiného, jestliže se tento avelum vrátí a své ženy se chopí, nevrátí se žena zběha k svému muži, poněvadž zhanobil své město a zběhl.

§ 137 /VI^F 73 - VII^F 13/.

Jestliže si avelum předsevzme rozjetí se se fugitum, jež mu porodila děti, nebo s naditum, jež mu opatřila děti, vrátí této ženě její věno, přidá jí též polovinu pole, zahrady a nářadí, ona pak vychová děti; až vychová děti, dostane se jí ode všeho, co bude dáno jejím dětem, podílů jako jednotlivému synovi; také muž jejího srdce si jí může vzít.

§ 138 /VII^F 14 - 24/.

Jestliže avelum chce zapuditi svou manželku, jež mu neprodila děti, dá jí na poněsích částku rovnou obvěnění a vrátí jí věno, jež si přinesla s otcovského domu; potom ji zapudí.

§ 139 /VII^r 25 - 29/.

Jestliže tu učiní obvěnění, dá jí jednu miny stříbra jako odbytné.

§ 140 /VII^r 30 - 32/.

Jestliže je mužkenom, dá jí jednu třetinu miny stříbra.

§ 141 /VII^r 33 - 59/.

Jestliže žena avolova, jež bydlí v jeho domě, si předsevosma odejítí a promrhává peníze k vedení domácnosti, má v nepořádku svou domácnost a zanedbává svého muže a bude usvědčena: jestliže se pak její muž vysloví pro její zapuzení, zapudí ji, na cestu jí nedá nic jako odbytné; jestliže se její muž nevysloví pro její zapuzení a vezme si jinou ženu, bude jeho /první/ žena přebývatí v domě svého muže jako jeho otrokyně.

§ 142 /VII^r 60 - VIII^r 5/.

Jestliže žena chová odpor vůči svému muži a prohlásí „nebudeš se mnou obovati“, bude její záležitost vyšetřena před její branou /místním soudem/; jestliže byla bez poskvrny a nemá chyby, avšak její muž ohodíval mimo domov a příliš mnoho jí zanedbával, je tato žena bez viny; vezme si svoje věno a odejde do domu svého otce.

§ 143 /VIII^r 6 - 12/.

Jestliže nebyla bez poskvrny a chodívala mimo svůj domov, má v nepořádku svou domácnost a zanedbává svého muže, bude tato žena vhozena do vody.

§ 144 /VIII^r 13 - 27/.

Jestliže avolum si vzal /za manželku/ naditum a tato naditum dala svému muži otrokyni a ona /otrokyně/ mu přivedla na svět děti, onto avolum si pak předsevosma vzítí si šugitum, nebude to tomuto avolovi povoleno, šugitum si nevezme.

§ 145 /VIII^r 28 - 42/.

Jestliže si avolum vzal naditum a ona mu neopatřila děti, on si pak předsevosma vzítí si šugitum, může si tento avolum vzítí šugitum, dá jí vstoupiti ve svůj dům; tato šugitum nebude stavěna na roveň s naditum.

§ 146 /VIII^r 43 - 59/.

Jestliže si avolum vzal naditum, ta dala svému muži otrokyni a tato porodila děti, potom otrokyně se stavěla na roveň své paní, nemůže jí její paní prodati, protože porodila děti; vtiskne jí znamení otroctví a připočte jí k otrokyním.

§ 147 /VIII^r 60 - 64/.

Jestliže neprodila děti, její paní ji prodá.

§ 148 /VIII^F 65 - 81/.

Jestliže si avelum vzal manželku a této se smocní malomocenství /?/ a on si předsovzme vzíti si jinou, může si ji vzíti ; svou manželku, již se smocnilo malomocenství /?/ však nezapudí, /tato/ bude bydlet v domě, jejíž vystavěl, a po dobu života /muž/ bude ji vydržovati.

§ 149 /IX^F 1 - 9/.

Jestliže tato žena není srozuměna s bydlením v domě svého manžela, vyplatí jí tento věno, jež si přinesla z otcovského domu, a ona odejde.

§ 150 /IX^F 10 - 25/.

Jestliže avelum daroval své manželce pole, zahradu, dům nebo nářadí, dal jí vyhotoviti tabulku, nebudou se její děti po smrti jejího muže vůči ní domáhati /vydání darované věci/ ; matka dá svou pozůstalost svému dítěti, v němž má saliboní ; jinému ji nedá.

§ 151 /IX^F 26 - 51/.

Jestliže žena, jež obývá v domě avelově, sáváže smluvně svého manžela a dá si vyhotoviti tabulku, aby se věřitel jejího manžela nechopil jí samotné, jeho věřitel se nechopí jeho manželky, jestliže tento avelum je zatížen dluhem z domy dřívě, než si vzal tuto ženu za manželku ; a jestliže tato žena je s... na dluhu... z doby před vstupem do domu avelova, nechopí se její věřitel jejího muže.

§ 152 /IX^F 52 - 60/.

Jestliže potom, co tato žena vstoupila do domu avelova, satíží je dluh, uspokojí oba dva tankára.

§ 153 /IX^F 61 - 66/.

Jestliže avelova manželka připravila o život k vůli jinému avelovi svého manžela, bude tato žena nabodnuta na kůl.

§ 154 /IX^F 67 - 71/.

Jestliže avelum obcuje se svou deorou, bude tento avelum vykázán s města.

§ 155 /IX^F 72 - X^F 1/.

Jestliže avelum vybral pro svého syna nevěstu a jeho syn s ní obcoval, potom spí však on sám v jejím klíně a je přistižen, bude tento člověk svázán a vhozen do vody.

§ 155 /X^F 2 - 17/.

Jestliže avelum vybral pro svého syna nevěstu a jeho syn s ní neobcoval, on sám spí v jejím klíně, zaplatí jí pul miny stříbra a mimo to jí nahradí vše, co si přinesla z domu svého otce ; poté muž jejího srdce může si ji vzíti.

§ 157 /X^F 18 - 23/.

Jestliže avelum spí v klíně své matky po svém otci, budou upálení oba dva.

§ 158 /X^F 24 - 32/.

Jestliže je avelum dopádan v klíně své nevlastní matky, jež vychovala děti, po svém otci, bude tento muž vyhnán s otcovského domu.

§ 159 /X^F 33 - 46/.

Jestliže avelum dal donést do domu svého tchána zásrubní dary a dal obvěnění, ohlédno se pak po jiné žoně a řekne svému tchánovi „nevzma si tvou dceru,“ podrží otec dcořin vše, co mu bylo přineseno.

§ 160 /X^F 47 - 59/.

Jestliže avelum dal donést do domu svého tchána zásrubní dary a dal obvěnění, avšak otec dcořin řekne „svou dceru ti nedám,“ vrátí všechno, co mu bylo přineseno, dvojnásob.

§ 161 /X^F 60 - 77/.

Jestliže avelum dal přinést do domu svého tchána zásrubní dary a dal obvěnění a poté jeho druh jej pomluvil, jeho tchán řekne k pánu manželky „mou dceru si nevezmeš,“ vrátí všechno, co mu bylo přineseno, dvojnásob; ani jeho druh si jeho manželku nevezme.

§ 162 /X^F 78 - XI^F 6/.

Jestliže avelum si vzal ženu a ta mu porodila děti, a potom tato žena odejde za Osudem /zemře/, nemá její otec na její věno právních nároků; její věno patří jejím dětem.

§ 163 /XI^F 7 - 23/.

Jestliže avelum si vzal ženu a ta mu neopatřila děti, tato žena odejde za Osudem, nemá její muž nároku na věno této ženy, vrátí-li mu jeho tchán obvěnění, jež tento avelum přinesl do domu svého tchána; její věno patří do domu jejího otce.

§ 164 /XI^F 24 - 32/.

Jestliže jeho tchán mu nevrátí obvěnění, odečte si od jejího véna tolik, kolik činí jeho obvěnění a vrátí její věno domu jejího otce.

§ 165 /XI^F 33 - 50/.

Jestliže avelum dával svému synovi, v němž se jeho sraku salíbilo, polo zahradu a dům, vyhotovil proň tabulku, poté otec odejde za Osudem, tu, když se bratři dělí, vezme si k sobě dar, jež mu otec dal a nad to se dělí rovným dílem o majetek otcovského domu.

§ 166 /XI^F 51 - 73/.

Jestliže avelum vybral pro syny, jež měl, manželky, pro svého malého

/t.j. nedospělého/ syna manželku nevybral, otec potom odejde za Osudem, tu, když se bratři dělí, přidají z majetku otcovského domu peníze pro svého malého bratra nad jeho podíl pro obvěnění a nechají ho, aby si vzal manželku.

§ 167 /XI^r 74 - XII^r 8/.

Jestliže avelum si vzal manželku a /tato/ mu porodila děti, tato žena odejde za Osudem, on po její smrti si vezme jinou ženu a tato mu porodí děti, poté otec odejde za Osudem, děti se nedělí podle svých matek; vezmou si věno svých matek a majetek otcovského domu si rozdělí rovným dílem.

§ 168 /XII^r 9 - 24/.

Jestliže avelum si předsevzme vypuditi svého syna a před soudci prohlásí „vypudím svého syna“, soud vyšetří jeho záležitost; jestliže se však syn nedopustil těžkého provinění, jež má za následek vypuzení, otec svého syna nevypudí.

§ 169 /XII^r 25 - 36/.

Jestliže se /syn/ dopustí vůči svému otci těžkého provinění, jež má za následek vypuzení, bude mu pro po prvé odpuštěno; dopustí-li se těžkého obvinění po druhé, otec svého syna vypudí.

§ 170 /XII^r 37 - 59/.

Jestliže avlovi jeho manželka porodila děti a i jeho otrokyně porodila děti a otec řekne za svého života dětem, jež mu porodila otrokyně „mé děti“, přiřadí je k dětem manželky, poté otec odejde za Osudem, dělí se děti manželky i děti otrokyně rovným dílem o majetek otcovského domu; syn, srožený manželkou, vybere a vezme si svůj díl.

§ 171 /XII^r 60 - XIII^r 5/.

Jestliže však otec za svého života neřekne dětem, jež mu porodila otrokyně „mé děti“, poté otec odejde za Osudem, nedělí se děti otrokyně s dětmi manželky o majetek otcovského domu; buď tím způsobeno propuštění otrokyně i jejich dětí; děti manželky se nebudou domáhati dětí otrokyně z důvodu jejich otroctví; manželka si vezme věno a svatební dar, jež jí dal její muž a na tabulce jí připsal, bude obývat v příbytku svého muže, po dobu svého života má užívací právo, nesmí /nic/ za peníze prodati; její posádkalost patří jejím dětem.

§ 172 /XIII^r 6 - 40/.

Jestliže její muž jí nedal svatební dar, vyplatí jí /dětí/ její věno a ona si vezme z majetku mužova domu podíl jako jednotlivý syn; jestliže jí její děti činí útrapy, aby jí dostaly z domu, soud vyšetří její záležitost a přičte dětem provinění; tato žena neodejde z domu svého muže; jestliže tato žena si předsevzme odejiti, zanechá svým dětem svatební dar, jež jí dal její muž, vezme si věno z domu svého otce a muž jejího srdce si muže jí vsítí.

§ 173 /XIII^r 41 - 50/.

Jestliže tato žena tam, kam vstoupila /po novém provdání/, porodí svému muži děti, poté tato žena zemře, rozdělí se její dřívější i pozdější děti o její věno.

§ 174 /XIII^r 51 - 56/.

Jestliže neborodí potom svému muži děti, vezmou si její věno děti po prvním manželu.

§ 175 /XIII^r 57 - 68/.

Jestliže buď otrok z paláce nebo otrok mužkená si vsal dceru avelovu a tato mu porodila děti, nebude si pán otrokův přisvojovati děti dcery avelovy do otroctví.

§ 176 /XIII^r 69 - XIV^r 9/.

Jestliže buď otrok z paláce nebo otrok mužkená si vsal dceru avelovu, a tato, jakmile si vsal, vstoupila s věnem z domu svého otce do domu otroka z paláce nebo otroka mužkená, a potom, co se vzali, vystavěli si dům, získali majetek, načež otrok z paláce nebo otrok mužkená odejde za Osudem, vezme si dcera avelova své věno ; avšak všecko, co její muž a ona získali potom, co se vzali, rozdělí se na dva díly, polovinu si vezme pán otroka, polovinu dcera avela pro své děti.

§ 176a /XIV^r 10 - 21/.

Jestliže dcera avelova nemá věna, rozdělí se na dva díly všechno, co její manžel a ona získali po té, co se vzali, polovinu si vezme pán otroka, polovinu si vezme dcera avela pro své děti.

§ 177 /XIV^r 22 - 60/.

Jestliže vdova, je již děti jsou malé /nedospělé/, si předsevzeme vstoupiti do domu jiného avela, bez /dovolení/ soudců nevstoupí ; než vstoupí do domu jiného avela, vyšetří soudci pozůstalost po dřívějším manželu a odevzdají dům jejího dřívějšeho manžela jejímu pozdějšimu manželu a této ženě ; dají též od nich vyhotoviti tabulku, že budou udržovati dům v pořádku, vychovají též i malé děti, neprodají nářadí ; kupce, jenž koupí nářadí vdovinych dětí, přijde o své peníze ; vše se vrátí k svým majitelům.

§ 178 /XIV^r 61 - XV^r 19/.

Jestliže entum, naditum nebo zikrum, jejíž otec zaopatřil ji věnem, napsal pro ni tabulku, do tabulky, kterou pro ni napsal, nevepsal jí /oprávnění/, že může dáti svou pozůstalost, kam jí libo, a ponechal jí rozhodování podle jejího srdce, po té otec odejde za Osudem, vezmou si její bratři její pole i její zahradu a dají jí podle výše jejího podílu zaopatření, olej a oděv a uspokojí ji ; jestliže její bratři jí nedají podle výše jejího podílu zaopatření, olej a oděv a neuspokojí ji, odevzdá své pole a svou zahradu správci, jenž je jí vhod a správce jí bude poskytovatí rýživu pokud bude živa, bude užívati pole, zahrady a všeho, co jí dal její otec ; nic neprodá ; jinou osobu noučíní dědicem, její dědičný díl případně jejím bratřím.

§ 179 /XV^r 20 - 42/.

Jestliže entum, naditum nebo zikrum, jejíž otec jí zaopatřil věnem, napsal pro ni tabulku, do tabulky, kterou pro ni napsal, vepsal jí, že může dáti svou pozůstalost kam jí libo, a ponechal jí rozhodování podle jejího srdce, poté otec odejde za Osudem, dá svou pozůstalost, kam je jí libo ; její bratři nemají proti ní žádných nároků.

§ 180 /XV^r 43 - 59/.

Jestliže otec nezaopatřil věnem svou dceru, naditum z kláštera, nebo zikrum, poté otec odejde za Osudem, dělí se jako každý syn o majetek otcovského domu a pokud bude na živu, bude ho požívat; její pozůstalost připadne jejím bratřím.

§ 181 /XV^r 60 - 75/.

Jestliže otec zasvětil naditum, kadištum nebo kurbitum bohu a nezaopatřil ji věnem, poté otec odejde za Osudem, dělí se jednou třetinou svého dědičského podílu o majetek otcovského domu a bude ho, pokud bude na živu, požívat; její pozůstalost připadne jejím bratřím.

§ 182 /XV^r 76 - XVI^r 1/.

Jestliže otec nezaopatřil svou dceru naditum babylonského boha Marduka, věnem, nenapsal pro ni tabulku, potom otec odejde za Osudem, dělí se se svými bratry jednou třetinou svého dědičského podílu o majetek otcovského domu; služební závazky nebude vykonávat; naditum boha Marduka dá svou pozůstalost, kam jí libo.

§ 183 /XVI^r 2 - 14/.

Jestliže otec nezaopatřil věnem svou dceru šugitum, odevzdal ji manželovi, napsal pro ni tabulku, poté otec odejde za Osudem, nedělí se o majetek otcovského domu.

§ 184 /XVI^r 15 - 30/.

Jestliže otec nezaopatřil věnem svou dceru šugitum, neodevzdal ji manželovi, poté odejde za Osudem, její bratři opatří ji věnem přiměřené k majetku otcovského domu a odevzdají ji manželovi.

§ 185 /XVI^r 31 - 38/.

Jestliže avolum přijal za syna malé dítě pod svým jménem a vychoval je, toto nevlastní dítě nemůže být požadováno zpátky.

§ 186 /XVI^r 39 - 49/.

Jestliže avelum přijal za syna malé dítě, a toto, když je přijal, trýzní svého /adoptivního/ otce nebo svou matku, vrátí se nevlastní dítě do domu svého /rodného/ otce.

§ 187 /XVI^r 50 - 56/.

Syn dvořanův, příslušníku paláce nebo syn zikrum nemůže být požadován zpátky.

§ 188 /XVI^r 54 - 59/.

Jestliže řemeslník přijal dítě na vyučení a vyučil je svému řemeslu, nemůže být požadován zpátky.

§ 189 /XVI^F 60 - 64/.

Jestliže je nevyučil svému řemeslu, vrátí se toto nevlastní dítě do domu svého otce.

§ 190 /XVI^F 65 - 74/.

Jestliže avolum nezařadí mezi své syny malé dítě, jež přijal za syna a vychoval, toto nevlastní dítě se vrátí do domu svého otce.

§ 191 /XVI^F 75 - 95/.

Jestliže avolum s malým dítětem, jež přijal za syna a vychoval, si postavil dům, potom dostane děti /vlastní/ a rozhodne se vypudití nevlastního syna, neodjede tento syn pryč s prázdnou; jeho nevlastní otec dá mu ze svých movitostí třetinu jeho dědického podílu a on odejde; s polc, zahrady a domu mu nedá nic.

§ 192 /XVI^F 96 - XVII^F 9/.

Jestliže syn dvořanův nebo syn zikrum řekne svému nevlastnímu otci nebo své nevlastní matce „nejší můj otec, nejší má matka, -bude mu vyříznut jazyk.

§ 193 /XVII^F 10 - 22/.

Jestliže syn dvořanův nebo syn zikrum vypátral dům svého /rodného/ otce a znoužil svého nevlastního otce i svou nevlastní matku a odejde do domu svého /rodného/ otce, bude mu vypíchnuto oko.

§ 194 /XVII^F 23 - 40/.

Jestliže avolum svěřil své dítě kojné a toto dítě semže v ruce kojné, kojná si přiloží jiné dítě bez /svolení/ jeho otce nebo jeho matky a prokáže se jí to, bude jí uťat prs, poněvadž si přiložila bez /svolení/ jeho otce nebo matky jiné dítě.

§ 195 /XVII^F 41 - 44/.

Jestliže dítě udoří svého otce, bude mu uťata ruka.

§ 196 /XVII^F 45 - 49/.

Jestliže avolum vyrazí oko dítěti avolum, bude mu vyraženo jeho oko.

§ 197 /XVII^F 50 - 53/.

Jestliže zlomí kost avolovi, bude mu zlomena jeho kost.

§ 198 /XVII^F 54 - 59/.

Jestliže avolum vyrazí oko mužkonovi nebo zlomí kost mužkonovi, zaplatí jednu mínu stříbra.

§ 199 /XVII^F 60 - 65/.

Jestliže vyrazí oko otroku avolovu nebo zlomí kost otroku avolovu, zaplatí polovinu jeho kupní ceny.

§ 200 /XVII^F 66 - 70/.

Jestliže avolum vyrasí sub avelovi sobé rovnému, bude mu vyražen jeho sub.

§ 201 /XVII^F 71 - 74/.

Jestliže vyrasí zub mužkenovi, zaplatí jednu třetinu miny stříbra.

§ 202 /XVII^F 75 - 81/.

Jestliže avelum udeří v tvář avela, jenž je výše postaven než on, dostane před shromážděním vojskou ohánkou 60 ran.

§ 203 /XVII^F 82 - 87/.

Jestliže syn avela udeří ve tvář syna avela, jenž je mu roven, zaplatí jednu minu stříbra.

§ 204 /XVII^F 88 - 91/.

Jestliže mužkenum udeří ve tvář mužkena, zaplatí 10 šokolů stříbra.

§ 205 /XVII^F 92 - XVIII^F 3/.

Jestliže avolum otrok udeří ve tvář syna avela, bude mu utáto ucho.

§ 206 /XVII^F 4. - 13/.

Jestliže avelum udeří ve rvačce avela a způsobí mu zranění, odpřisáhne tento avolum „neudofil jsem ho úmyslně“, a zaplatí lékaře.

§ 207 /XVIII^F 14 - 19/.

Jestliže náhodou jeho úderu semže, odpřisáhne a zaplatí, jedno o syna avela, půl miny stříbra.

§ 208 /XVIII^F 20 - 22/.

Jestliže jde o syna mužkena, zaplatí jednu třetinu miny stříbra.

§ 209 /XVIII^F 23 - 30/.

Jestliže avelum udeřil dceru avela a ona potratila, zaplatí 10 šokolů za její plod.

§ 210 /XVIII^F 31 - 34/.

Jestliže tato žena semže, bude zabita jeho dcera.

§ 211 /XVIII^F 35 - 40/.

Jestliže dcera mužkena pro bití potratila, zaplatí pět šokolů stříbra.

§ 212 /XVIII^F 41 - 44/.

Jestliže tato žena zemře, zaplatí půl miny stříbra.

§ 213 /XVIII^F 45 - 50/.

Jestliže udeřil otrokyni avelovu a ona potratila, zaplatí dva šokoly stříbra.

§ 214 /XVIII^F 51 - 54/.

Jestliže tato otrokyně zemře, zaplatí jednu třetinu miny stříbra.

§ 215 /XVIII^F 55 - 66/.

Jestliže lékař provedl u avela bronzovým nožem veliký řez a tím jej uzdraví nebo bronzovým nožem otevře avelovi rohovku a jeho oko uzdraví, vezme za to 10 šokolů stříbra.

§ 216 /XVIII^F 67 - 69/.

Jestliže je to syn mužkova, vezme 5 šokolů stříbra.

§ 217 /XVIII^F 70 - 73/.

Jestliže je to otrok avelův, dá pán otrokův lékaři dva šokoly stříbra.

§ 218 /XVIII^F 74 - 83/.

Jestliže lékař provedl u avela bronzovým nožem veliký řez a způsobí mu smrt nebo bronzovým nožem otevře avelovi rohovku a sníží jeho oko, bude mu utřata jeho ruka.

§ 219 /XVIII^F 84 - 88/.

Jestliže lékař provedl u otroka mužkova bronzovým nožem veliký řez a způsobí jeho smrt, nahradí otroka otrokem.

§ 220 /XVIII^F 89 - 94/.

Jestliže otevřel jeho rohovku bronzovým nožem a sníží jeho oko, zaplatí polovinu jeho kupní ceny.

§ 221 /XVIII^F 95 - XIX^F 9/.

Jestliže lékař vyléčí avelovi slomnou nohu nebo vyléčí chorou bláznou, nemocný dá lékaři 5 šokolů stříbra.

§ 222 /XIX^F 10 - 12/.

Jestliže je to syn mužkova, dá tři šokoly stříbra.

§ 223 /XIX^F 13 - 17/.

Jestliže je to otrok avelův, dá pán otroka lékaři dva šokoly stříbra.

§ 224 /XIX^F 18 - 28/.

Jestliže dobytčí nebo oslí lémař provedl na dobytčeti nebo oslu veliký řas a vyléč^l jej, dá vlastník dobytčete nebo osla jednu šestinu šekelu stříbra jako mzdu.

§ 225 /XIX^F 29 - 35/.

Jestliže provedl na dobytčeti nebo oslu veliký řas a způsobil namoreni, dá vlastníku dobytčete nebo osla 1/4 /1/5/ jeho kapní ceny.

§ 226 /XIX^F 36 - 42/.

Jestliže značkovatel otroků odstraní bez vědomí pána otroka znamení otrocké otrokovi, který mu nepatří, bude ruka tohoto značkovatele otroků uřata.

§ 227 /XIX^F 43 - 55/.

Jestliže avelum oklamal značkovatele otroků a tento odstraní otrocké znamení u otroka, který mu nepatří, bude tento avelum sabit a zahrabán do jámy u svých vrat; značkovatel otroků odpřisáhne „neodstraní jsem /znamení/ úmyslně,, a bude zproštěn /obvinení/.

§ 228 /XIX^F 56 - 63/.

Jestliže stavitel vystavěl a odevsdał avelovi dům, zaplatí mu tento jako mzdu dva šekely stříbra za jeden sar stavebního pozemku.

§ 229 /XIX^F 64 - 72/.

Jestliže stavitel vystavěl pro avela dům, neprovedl své dílo však důkladně, a dům, jež vystavěl spadl a usmrtil vlastníka domu, bude stavitel potrestán smrtí.

§ 230 /XIX^F 73 - 76/.

Jestliže usmrtil syna majitele domu, bude potrestán smrtí syn tohoto stavitele.

§ 231 /XIX^F 77 - 81/.

Jestliže usmrtí otroka majitele domu, dá majiteli domu otroka za otroka.

§ 232 /XIX^F 82 - 92/.

Jestliže zničí majetek, nahradí vše, co zničil; poněvadž dům, jež vystavěl, nevybudoval důkladně a ten spadl, postaví z vlastních prostředků dům, který spadl.

§ 233 /XIX^F 93 - XX^F 3/.

Jestliže stavitel postavil avelovi dům, neprovedl své dílo pevně a soď spadne, tento stavitel vybuduje z vlastních prostředků tuto soď.

§ 234 /XX^F 4 - 9/.

Jestliže loď vystavěl pro avela šedesátikorovou loď, dá mu avc-
lum jako masu dva šokoly stříbra.

§ 235 /XX^F 10 - 26/.

Jestliže loď vystavěl pro avela loď, nezbuduje však své dílo spoloh -
livě a tato loď ještě do roka dostane trhliny a objeví se na ní vada, rozobo-
re tuto loď a z vlastních prostředků dá ji pevné dohromady a opravenou loď
odovzdá vlastníku lodi.

§ 236 /XX^F 27 - 37/.

Jestliže avolum dal svoji loď loďaři v nájem a loďař byl nedbalý,
loď potopí nebo zkásu /její/ způsobí, nahradí loďař loď vlastníku lodi.

§ 237 /XX^F 38 - 55/.

Jestliže avolum si najal loďaře a loď a naložil do lodi obilí, vl-
nu, ovoc, datle a jiný náklad, tento loďař byl nedbalý a loď potopí, nahradí
loďař loď, již potopil a všechno, co s jejího nákladu zničil.

§ 238 /XX^F 56 - 61/.

Jestliže loďař potopil avelovu loď, pak ji vysvodno, dá na pohéziích
polovinu její kupní ceny.

§ 239 /XX^F 62 - 66/.

Jestliže si avolum najal loďaře, dá mu ročně 6 kor obilí.

§ 240 /XX^F 67 - 80/.

Jestliže loď nákladní narazila na loď osobní a potopí ji, udá vlast-
ník lodi, jehož loď byla potopena, při bohu vše, co s jeho lodí vzalo za své a
vlastník veslice, jež potopila loď osobní, nahradí mu jeho loď a vše, co vza-
lo za své.

§ 241 /XX^F 81 - 84/.

Jestliže avolum zabaví dobytče /nooprávněné/, zaplatí jednu třeti-
nu miny stříbra.

§ 242 /XX^F 85 - 88/.

Jestliže najal je na jeden rok, zaplatí se nájem tažného dobytčote
/?/ čtyři kory obilí.

§ 243 /XX^F 89 - 91/.

. . . . se nájem dobytčote tři kory obilí jeho vlastníkoví.

§ 244 /XX^F 1 - 5/.

Jestliže si avolum najal dobytče nebo osla a v poli je zadává lov,
vznikne tu škoda pro jejich vlastníka.

§ 245 /XXI^F 6 - 13/.

Jestliž si avolum najal dobytče a způsobí neopatrností nebo bitím jeho zahynutí, nahradí vlastníku dobytčeto dobytče za dobytče.

§ 246 /XXI^F 14 - 21/.

Jestliže si avolum najal dobytče a zlomí jeho nohu nebo přofízne jeho vazovou šlachu, nahradí vlastníku dobytčeto dobytče za dobytče.

§ 247 /XXI^F 22 - 27/.

Jestliže si avolum najal dobytče a vyraší mu oko, dá vlastníku dobytčeto polovinu jeho kupní ceny v penězích.

§ 248 /XXI^F 28 - 35/.

Jestliže si avolum najal dobytče a zlomí jeho roh, usokne jeho ocas nebo strhne s jeho tlamy maso, dá v penězích jednu pětinu jeho kupní ceny.

§ 249 /XXI^F 36 - 43/.

Jestliže si avolum najal dobytče, avšak bůh je zabije a ono zajde, přísahá onen, jenž si najal dobytče, při bohu a bude sprostěn.

§ 250 /XXI^F 44 - 51/.

Jestliže dobytče při svém klusu ulicí narasilo na avela a připraví jej o život, tato právní záležitost nezakládá nároků.

§ 251 /XXI^F 52 - 65/.

Jestliže avelovo dobytče je trkavé a jako trkavé mu bylo v jeho „bráně“, označeno, on však nezabezpečil jeho rohy, své dobytče neuvázal, toto dobytče potom potrkalo syna avela a připravilo jej o život, zaplatí půl miny stříbra.

§ 252 /XXI^F 66 - 68/.

Jestliže je to avelův otrok, zaplatí jednu třetinu miny stříbra.

§ 253 /XXI^F 69 - 82/.

Jestliže si avolum najal avela k dozoru nad svým polem a svěřil mu osivo /?/, odevsdl mu brav a zavázal ho k obdělávání polí, jestliže tento avolum odevzil osivo nebo krmoní a /toto/ bude v jeho ruce sebráno, bude mu jeho ruka uřata.

§ 254 /XXI^F 83 - 87/.

Jestliže si vzal osivo a oslabí brav, nahradí . . . obilí, jež přijal.

§ 255 /XXI^F 88 - 96/.

Jestliže dá v nájom dobytče avelovo nebo odevzí srní a nenechá na poli nic růsti, prokáže se to tomuto avelovi a on naměří v době žní na 18 iků 60 kor obilí.

§ 256 /XXI^F 97 - 100/.

Jestliže nosplní svůj závazek, bude na tomto poli dobyt看 umyřán.

§ 257 /XXI^F 101 - XXII^F 4/.

Jestliže si avolum najal dělníka na polní práci, dá mu 8 kor obilí za rok.

§ 258 /XXII^F 5 - 9/.

Jestliže si avolum najal dělníka k dobytku, dá mu 6 kor obilí za rok.

§ 259 /XXII^F 10 - 15/.

Jestliže avolum ukradl na poli pluh, zaplatí vlastníku pluhu 5 šokelů stříbra.

§ 260 /XXII^F 16 - 20/.

Jestliže avolum ukradne zavodňovací zařízení nebo brány, zaplatí tři šokoly stříbra.

§ 261 /XXII^F 21 - 27/.

Jestliže si avolum najal hlídače k pasení bravu nebo skotu, dá mu za rok 8 kor obilí.

§ 262 /XXII^F 28 - 36/.

Jestliže avolum dobytče nebo ovcí

§ 263 /XXII^F 37 - 43/.

Jestliže nechá zaběhnouti dobytče nebo ovcí, jež mu byly svěřeny, nahradí je jejich vlastníkům, dobytče za dobytče, ovcí za ovcí.

§ 264 /XXII^F 44 - 60/.

Jestliže pastýř, jemuž byl svěřen brav nebo skot k pastvě a jež přijal plnou mzdu a je uspokojen, zmenší brav, zmenší skot, omezí počet mladých/kusů/, odvede podle smlouvy mladé i výtěžek.

§ 265 /XXII^F 61 - 75/.

Jestliže pastýř, jemuž byl svěřen brav nebo skot k pastvě, se dopustil nepoctivosti a odstranění vlastnické známky a prodá /brav nebo skot/, prokáže se mu to, on pak nahradí jejich vlastníkům desateronásobek toho, co z bravu nebo skotu odešel.

§ 266 /XXII^F 76 - 81/.

Jestliže v ohradě vypukne „boží zásah“, nebo lov sadávi /dobytče/, očistí se pastýř před bohem a vlastník ohrady nepříčte mu k tíži škodu v ohradě.

§ 267 /XXI^F 82 - 89/.

Jestliže pastýř byl nedbalý a nechá v ohradě vzniknouti nemoci, napraví pastýř škodu z nemoci, již nechal vzniknouti v ohradě, doplněním skotu a bravu a odevzdá /jo/ joiich vlastníkui.

§ 268 /XXII^F 90 - 92/.

Jestliže si avelum najal dobytče k mlácení obilí, jsou za jeho nájem dva še obilí.

§ 262 /XXII^F 93 - 95/.

Jestliže si najal osla k mlácení obilí, jest za jeho nájem jeden šo obilí.

§ 270 /XXII^F 96 - 98/.

Jestliže si najal mladé dobytče k mlácení obilí, jest za jeho nájem 1 qa obilí.

§ 271 /XXII^F 99 - XXIII^F 2/.

Jestliže si avelum najal dobytče, vůz a vosku, dá za jeden den tři pi . . .

§ 272 /XXIII^F 3 - 7/.

Jestliže si avelum najal vůz pro sebe sama, dá za jeden den čtyři še obilí.

§ 273 /XXIII^F 8 - 19/.

Jestliže si avelum najal nádeníka, dá mu od začátku roku až do pátého měsíce 6 zrn stříbra za den, od šestého měsíce do konce roku dá mu 5 zrn stříbra za den.

§ 274 /XXIII^F 20 - 44/.

Jestliže avelum najme ier : níka, dá mu jako mzdu . . . pět zrn stříbra, jako mzdu leštíže címel /?/ pět zrn stříbra, jako mzdu tkalce plát-na /?/ . . . stříbra, jako mzdu stříhače pečeti /?/ . . . stříbra, jako mzdu kovotepce /?/ . . . stříbra, jako mzdu kováře /?/ . . . stříbra, jako mzdu truhláře 4 /?/ . . . stříbra jako mzdu zpracovatele koží . . . zrn stříbra, jako mzdu zpracovatele rákos 1 . . . zrn stříbra, jako mzdu stavitele . . . zrn stříbra za jeden den.

§ 275 /XXIII^F 45 - 48/.

Jestliže si avelum najal dlouhou loď, zaplatí tři zrna stříbra nájemného za jeden den.

§ 276 /XXIII^F 49 - 52/.

Jestliže si avelum najal veslici, zaplatí dvě a pul zrna stříbra nájemného za jeden den.

§ 277 /XXXIII^F 53 - 57/.

Jestliže si avelum najal loď o 60 korách, zaplatí jednu šestinu šokelu nájemného za jeden den.

§ 278 /XXXIII^F 58 - 66/.

Jestliže avelum koupil otroka nebo otrokyni a ještě neuplynul měsíc a /otroka/ se smocní nemoc „bernum“, vrátí jej svému prodávateli, kupce si vezme zase peníze, jež zaplatil.

§ 279 /XXXIII^F 67 - 71/.

Jestliže avelum koupil otroka nebo otrokyni a ten je na něm soudně vymáhal, jeho prodávatel je z žaloby odpověden.

§ 280 /XXXIII^F 72 - 87/.

Jestliže avelum koupí v nepřátelské zemi otroka nebo otrokyni avelovu, dostane se pak do svého domova a pán otroka nebo otrokyně pozná svého otroka nebo otrokyni, jsou-li otrok nebo otrokyně příslušníky země, vydá je bez poněžité náhrady.

§ 281 /XXXIII^F 88 - 96/.

Jestliže jsou příslušníky cizí země, udá kupce při běhu peníze, jež zaplatil, a pán otroka nebo otrokyně dá kupci peníze, jež zaplatil a vyplatí svého otroka nebo otrokyni.

§ 282 /XXXIII^F 97 - 102/.

Jestliže otrok řekne svému pánovi „nejsi mým pánev“, prokáže jeho pán o něm, že je jeho otrokem, a utne mu jeho ucho.

3. D o s l o v /XXIV^F 1 - XXVIII^F 90/:

Právní ustanovení, jež vydal Chammurapi, král sdatný, jimiž opatřil zemi trvalé blaho a dobrou správu.

Chammurapi, král jedinečný, jsem já. O černošlé, jež mi světil Ellil, nad nimiž mi dal Marduk pastýřský úřad, nebyl jsem nepečlivým, nestránil jsem se práce, vyhledal jsem jim končiny hojnosti, odklidil jsem těžké nosnáze, dal jsem světlu nad nimi vzostát. Se silnou zbraní, již mi Zababa a Ištar propůjčili, s moudrostí, již mně dal Ea v úděl, se schopností, již mi světil Marduk, jsem všude vyhledal nepřátele, potlačil jsem šarvátky a docílil jsem prospěchu země. Dal jsem obyvatelstvu stanouti v bezpečných sídlištích, nikomu jsem nedopustil k nim přijíti, kdyby je snepokojoval.

Velicí bozi mne povolali : já jsem pastýř, jenž přináší uzdravení, jehož hůl je přímá, můj blahodárny stín je rozestřen nad mým městem, na svém klíně jsem choval obyvatele Sumoru a Akkadu. Se svou bohyní - ochránkyní a jejími bratřími je vedu k blahu, svou moudrostí je chráním.

Aby silný neškodil slabému, abych sjednal právo sirotkům i vdově, napsal jsem v Babyloně, v městě jehož téměř vysoko Annum a Ellil vstýčili, v Esagilem jejíž základy tkví pevně v zemi i na nebi, svá vzácná slova na kamenný svůj pomník a přiložil před svým obrazem jakožto králo spravedlnosti, abych stanovil právo země, vyhlásil rozhodnuté zemská a sjednal nápravu, komu bylo ukřivděno.

Král, jenž vyniká mezi králi, jsem já. Má slova jsou vybraná, moje dovednost nemá rovné. Kéž na rozkaz Šamaše, mocného soudce nebe i země, zažáří na nebi má ustanovení. Kéž na slovo Marduka, mého pána, se nikdo nenajde, kdo by mé nápisy odstranil. Kéž v Esagile, kterou mám rád je moje jméno navěky s úctou vyslovováno.

Ten, jemuž bylo ukřivděno, ten, jenž se dostane do právní rozopřky, nechť předstoupí před můj obraz jako králo spravedlnosti a přečte si nápis pomníku, vyslechne má vzácná slova ; nechť můj pomník dá mu vysvětlení jeho právní rozopřky, nechť si vyhledá jeho rozhodnutí, nechť si oddechne ve svém nitru a vroucně řekne :

„Chammurapi, vládce, jenž je jako vlastní otec k lidem, podřídil se vskutku slovům Marduka, svého pána, všude dosáhl vítězství Marduka, potěšil srdce svého pána Marduka a za trvalý úděl určil lidu blaho a zemi dal pořádek.,,

Před Mardukem, mým pánem, a Sarpanitou, mou paní, nechť se mne s hloubí srdce prosí. Kéž ochránce a dobrý genius, bozi kteří vcházejí v Esagilu a prodlévají ve zdech Esagily, denně vznášejí zbožná přání před Mardukem, mým pánem, a Sarpanitou, mou paní.

Kéž po všechny dny, na věky, kterýkoliv král v zemi pohládne, dbá právních pravidel, jež jsem napsal na svůj pomník. Práva země, jež jsem ustanovil, zemských rozhodnutí, jež jsem vyhlásil, nechť nesmění, svých nápisů nechť neodstraní. Bude-li to člověk moudrý a chce-li své zemi dáti pořádek, nechť dbá slov, jež jsem napsal na svůj pomník. Z působ vlády, právo země, jež jsem stanovil, rozhodnutí zemská, jež jsem vyhlásil, nechť mu tento pomník vysvětlí;

své černohlavé nechtě správně vede, právo nechtě jim sjedná, rozhodnutí pro ně nechtě vyhlásí, ze své země nechtě vymytí bezbožníka a zlosyna, svému lidu nechtě dá blahobyť.

Chammurapi král spravedlivý, jomž Šamaš odevsdl právní předpisy, jsem já. Má slova jsou vybraná, mé činy nomají sobe rovných, pouze pro počitelce jsou bezvýznamné, pro moudrého jsou zdrojem jeho slávy. Jestliže tento člověk bude dbáti mých slov, jež jsem napsal na svůj pomník a mých ustanovení nezruší, mých slov nepotlačí, mých nápisů neodstraní, kéž spravedlivý Šamaš prodlouží tomuto člověku život jako mně vládu, kéž své lidi vede ve spravedlnosti.

Jestliže tento člověk nebude dbáti mých slov, jež jsem napsal na svůj pomník, mých kletob bude přezíratí a kletob božích se nebude báti, zásady, jež jsem stanovil potom vyhladí, má slova potlačí, mé nápisy odstraní, podpis mého jména vymaže a místo něho napíše své jméno a k vůli těmto kletbám někoho jiného nastrčí, kéž tomuto člověku, ať je to král, ať je to vládce, ať kníže nebo i avelun, ať se jakkoliv jmenuje, veliký Anum, otec bohů, sa kladatel mého panství, kéž mu dojme slávu královskou, kéž zlomí jeho žozlo, kéž prokleje jeho osud.

Nechtě Enlil, vladař, jenž rozhoduje o osudech, jehož příkaz není opomíjen, jenž rozmnožil mé království, rozpoutá mu v jeho obydlí nezdolatelný zmatek, noštěstí a jeho zkázu; kéž mu dá údělem svízelné vladaření, dny nouze, léta h. dově tísne, nemoty bož paprsku, náhlou smrt; kéž vysloví svými vážnými ústy zničení jeho města, rozptýlení jeho lidu, rozvrat jeho království, potlačení jeho jména a jeho památky v zemi.

Kéž Ninlil, veliká matka, jejíž příkaz má vřhu v Ekuru, kněžna, paní, jež schvaluje moje záměry, vyličí před Enlilem, na místě rozhodování a rozsudku, nepřiznivě jeho záležitost. Kéž vloží do úst Enlila, krále, zničení jeho země, vyhlazení jeho lidu, uplynutí jeho života jako vody.

Kéž En, veliký kníže, jehož určení osudu zaujímají právní místo, rozhodčí mezi bohy, velký jména všech věcí, jenž prodloužil dny mého života, zbaví ho sluchu i rozumu a uvede je v zapomnutí, jeho řeky uspe u pramenu, na jeho půdě nodá vzrůstí zrnu, jež je životem pro lidi.

Kéž Š maš, veliký soudce nebo i země, jenž řídí živoucí bytostí, pán mé důvěry, vyvrátí jeho království, jeho ustanovení neschválí, jeho dráhu smate základy jeho vojska zviklá, do své předpovědi vloží špatné znamení o vyvrácení základů jeho království a vyhlazení jeho země. . . Zhoubný výrok Šamašův nechtě jej odejme živým, dolo v zemi nechtě dá jeho duchu zakusiti žízňné po vodě.

Kéž Sin, vládce nebo, bůh, maj sploditel, jehož srpek se jasné sračí mezi bohy, vozme mu korunu a křeslo královské, uloží mu veliký trost sa těžké provinění, jež nemine jeho tělo, a ukončí dny, měsíce a roky jeho panování sa svízolí a nářku, kéž dá mu pocítiti tíhu jeho královské hodnosti, kéž určí mu osudem život, zápolící sa smrtí.

Kéž Adad, pán nadbytku, správce nebo i země, maj pomocník, sadrží mu dešť na zemi a vodstva u pramenu, zničí jeho zemi v bídě a hladu, zlověstné zahřmí nad jeho městem a přemění jeho zemi ve poušť.

Kéž Zababa, veliký válečník, prvorozenec Ekuru, vykračující na bitovním poli po mé pravici, zlomí jeho sbraně, den změní v noc a dopustí, aby naň udeřil jeho nepřítel.

Kéž Istar, paní bitov a zápasů, jež vede můj meč, moje milostivá boží ochránkyně, jež miluje moji vládu, prokleje s rozhořčeným srdcem a velikou záští jeho království. Kéž obrátí jeho štěstí v neštěstí, kéž zlomí jeho zbraně na místě bitov a zápasů, připraví mu smrtok, zděšení, srazí jeho bojovníky, napojí půdu jejich krví. Kéž mu nakupí na bojiště hromadu mrtvol jeho vojsk, nedopřeje slitování jeho bojovníkům. Kéž vtiskne jej samého do rukou jeho nepřítelů a odvede ho v poutech do nepřátelské země.

Kéž Nergal, mocný mezi bohy, nedostižný, bojovník, jenž mi dal dosáhnouti mého vítězství, sežehne jeho lidi velikou svou silou, sušící jako ohně v rákosí. Svou mocnou zbraní kéž jej rozpolní a kéž rozmetá jeho údy jako h liněnou sochu.

Kéž Nintu, vzácná kněžna zemí, matka, moje rodička, odejme mu dědic, kéž mu nedopřeje dosíci trvalého jména, kéž mu neopatří potomka, splozeného s jeho poddanými.

Kéž Ninkarrak, dcera Anuova, moje přímluvkyně v Ekuru, postihne jeho tělo těžkou nemocí, krutým utrpením, bolestivou ranou, jež se nikdy nevyhejí, jejíž podstaty lékař nezná, jež se obvazy nezmiří, jež jako smrtelné kousnutí nemůže být vyhlazena. Dokud jeho život neuhasne, nocht oplakává svoji mužnou sílu.

Kéž velicí bohové nebo i země, všichni Anunnakové, ochránci domu, cihla s Ebabbaru, vysloví na něj samého, jeho sémé, jeho zemí, jeho lid, jeho čeled a jeho vojsko nepomíjející kletby.

Kéž Enlil jej satratí svým rozhodnutím, jež nemůže býti změněno, a kéž mocné kletby potom jej rychle schvátí.

R e j s t ř í k j m e n n ý .

- Adab /dnešní Bismaja/, město ve střední Babylonii s chrámem Enach, zasvěceným bohyni Dingir-Mach, matce bohů.
- Adad, boh bouřky, uctíván v Bitkarkara ve chrámu E'udgalgal.
- Aja, manželka boha Šamaše.
- Akkad a/ město v sev. Babylonii s chrámem E'ulmaš, zasvěceným bohyni Ištar, b/ severní Babylonie vůbec /proto Sumer a Akkad často ve významu celé Babylonie/.
- Anum, nejvyšší boh a otec bohů, ztělesnění božství a nebe, uctíván v chrámu Eanna v Uruku společně s bohyní Ištarou; jeho manželkou byla bohyně Antum.
- Anunnaki, božstva podřízená bohu Anuovi.
- Ašur /dnešní Qal'at Šerqat/ sídlo boha Ašura, na horním Tigridu. Též označení pro celou zemi Assyrii.
- Avlum, ve vlastním významu: člověk; jinak značí příslušníka vládnoucí třídy plnoprávných občanů.
- Babylon, na dolním toku Eufratu v sev. Babylonii, počínaje Chammurapiim hlavní město říše; město kultu Mardukova v chrámu Esagilla.
- Ba'irum, příslušník párně námořně-vojenských útvarů.
- Barsiba /dnešní Birs/, jižně od Babylonu s chrámem Ezida, v němž byl uctíván boh Nabum.
- Bitkarkara /druh neobjeveno/, s chrámem E'udgalgal, v němž byl uctíván boh Adad.
- Bonnum, druh těžké nemoci /snad padoucnice/.
- Dagan, boh uctíván na středním Eufratu, asi z doby předsemitské.
- Damgal-umma /též Damkina/, matka boha Marduka, manželka E'va, uctívána v Malka.
- Dakum, důstojník vyšší hodnosti.
- Dilbat /snad dnešní Tell Doilem/, jižně od Barsiby, s chrámem, v němž byl uctíván boh Uraš.
- Ea, otec boha Marduka, boh vodních hlubin, boh moudrosti a věsteb, uctíván ve chrámu Eabzu v Eridu. Jeho manželkou byla bohyně Damkina.
- Eabzu, „dům vodních hlubin“, chrám boha Ea v Eridu.
- Eanna, „dům boha nebes“, chrám v Uruku, v němž byli uctíváni Anum a Ištar.
- Ebabbar, „dům slunce“, chrám boha Šamaše v Larsa a v Sipparu.
- Egalmach, „veliký dům“, chrám v Isinu, v němž byla uctívána Ninkarrak.
- Egíšširgal „dům velikého světla“, chrám v Uru, v němž byl uctíván boh Sin.
- Ekur „horský dům“, chrám Ellilův v Sipparu.
- Ellil, boh země, původně jako Anum „pán člověčenstva“,; byl uctíván v Hippiuru ve chrámu Ekur, jeho manželkou byla bohyně Ninlil.
- Enach, chrám matky bohů Dingir-Mach v Adabu.
- Emote ursag, chrám v Kiši, v němž byli uctíváni Zababa a Ištar.
- Enišmiš, chrám Ištarin v Ninivo.
- Eninnu „dům pados áti“, chrám v Girsu-Lagaši, v němž byl uctíván boh Ninkirsu.
- Entum, klášterní nebo chrámová velokněžka nevyššího stupně.
- Eridu /dnešní Abu Šahrain/, s chrámem Eabzu, v němž byl uctíván Ea. Ve starověku leželo při ústí Eufratu do Perského zálivu.
- Esagilla „dům zemetřesení“, chrám Mardukův v Babyloně.
- E'udgalgal, chrám Adadův v Bitkarkara.
- E'ulmaš, chrám Ištarin v Akkadu.

- Eufkrat** /babylonsky Purattu/, sesterská řeka Tigridu, pramenící v Arménském Tauru a ústící do Perského zálivu. Za starověku bylo jeho ústí u města Eridu, oddělené od ústí Tigridu; dnos má s Tigridem společné ústí a to asi o 100 km dále.
- Ezida**, chrám v Barzibě, kde byl uctíván bůh Nabum.
- Girsu**, sesterská město Lagas, s chrámem Eninnu, v němž byl uctíván bůh Ningirsu, syn boha Ellila.
- Gur**, dutá vára /asi 120 litrů/.
- Ch allab** /dosud neobjeven/, isto kultu Ištarina.
- Chammurabi**, syn Sin-muballit, šestý a nejvýznačnější představitel I. dynastie babylonské.
- Chursagkallama** /dnešní Cheimír/, městská čtvrť v Kiši, kde byl uctíván Zababa a Ištar.
- Igigi**, božstva podřízená bohu Ellilovi.
- Ikū**, plošná míra /asi 4.500 m²/.
- Ilkum ašum**, příslušník vrstvy, povinné k zvláštním službám panovníku.
- Irra**, označení pro boha Nergala, boha války a moru, jež byl uctíván v Kutě ve chrámu Išlam.
- Isin** /dnešní Bah rijjät/, dobytý zprvu Rim-Sinem pro Larsu, pak Chammurapim, s chrámem Egalmach, v němž uctívána bohyně Ninkarrak.
- Ištar**, babylonská Venuše, biblická Esther, palestinská a foinická Astarte; byla hlavní babylonskou bohyní, dcera boha Sina, manželka boha Anuna. Byla uctívána na mnoha místech /Uruk, Akkad, Chalab, Ninive, Kiš, Chursagkallama/.
- Kadistum**, chrámová, resp. klášterní kněžka, nižšího stupně.
- Keš** /asi dnešní Tell Hammam/, město v sousedství Lagas, v němž byla uctívána bohyně Nintu.
- Kiš** /dnešní Tell el-Cheimír/, s chrámem Enete'ursag, kde byli uctíváni Zababa a Ištar.
- Kulmašitum**, chrámová, resp. klášterní kněžka nižšího stupně.
- Kuta** /dnešní Tell Ibráhím/, v severní Babylonii s Nergalovým chrámem Išlam.
- Lagas** /dnešní Tellon/, s chrámem Eninnu, v němž byl uctíván bůh Ningirsu.
- Larsa** /dnešní Sonkerch/, s chrámem Ebabbar, zasvěceným Šamašovi. Za Rim-Sina byla nejdůležitějším městem Babylonie.
- Lubuttum**, vyšší důstojník, následující v hodnosti za dekum /patrně jeho zástupce/.
- Malka** /dosud neobjeveno/, asi na středním Eufratu, kde byl uctíván bůh Ea a jeho manželka Dungalnanna, Chammurabi ho dvakrát dobyl.
- Mama**, matka bohů, uctívání v Kiši /též pod jménem Nintu/.
- Marduk**, syn boha Ea, manžel bohyně Šarpanitum; Babyloně převzal místo, které dotud měli Anun a Ellil. Byl bohem ranního slunce a světla; uctíván byl jako bůh celé země v Babyloně ve chrámu Esagilla.
- Maškanšabri** /dnešní Osid/, město vedle Adabu.
- Mera** /též Mari, u dnešního Dūr/, město na středním Eufratu.
- Mišlam**, chrám Nergalův v Kutě a chrám v Maškanšabri.
- Muškonum**, příslušník třídy polosvobodných.
- Kaditum**, chrámová, resp. klášterní kněžka vyššího stupně.
- Naši biltim**, osoba povinná k odvádění dávek a poplatků.
- Nergal**, bůh podsvětí a smrti.
- Ninazu**, iéka ř. bohů /označovaný dvojicí hadů, otáčející se okolo holo/.
- Ninive** /dnešní Ninuážík/, známa residence Assurbanipalova, v níž se při vykopávkách našla jeho slavná knihovna. V chrámu Emišim byl uctívána Ištar.

Ninkarrak, bohyně léčení, dcera Anumova a manželka Ninurtova, byla uctívána v Isinu.

Ninlil, manželka boha Enlila

Nintu, též Mana, matka bohů, uctívání v Kiši.

Nippur - Duranki /dnešní Nuffar/, ve střední Babylonii, s chrámem Ekur, sídlem boha Enlila. Duranki ,, svazek nebes a země,, jako sumerské epiteton pro Nippur.

Pi, dutá míra /asi 24 litrů/.

Pihum, kvasný nápoj.

Redum, příslušník pozemního vojska.

Sarpanitum ,,stříbroškvoucí,, manželka boha Marduka.

Sea, dutá míra /asi 4 l/.

Sesam, olejovitá rostlina /náhrada za olivu/.

Sin, boh měsíce, syn Enlilův, otec Šamašův, jeho manželkou byla bohyně Nin-gal. Byl uctíván hlavně v chrámu Egišširgal v Uru.

Sin-muballit ,, boh Sin dal život,, otec Chuzmurapiho, pátý panovník s první dynastie babylonské.

Sippar /dnešní Abu Habba/ s chrámem Ebabbar, zasvěceným Šamašovi.

Šamallum, zaměstnanec tankarův /ve významu obchodního příručího, zmocněnec, agenta/.

Šamaš, boh slunce a spravedlnosti, byl uctíván zejména ve chrámu Ebabbar v Larso a Sipparu ; jeho manželkou byla bohyně Aja.

Šr, zrnko, váha /asi 0,05g/.

Šokol, jednotka platební /60 šokolů = 1 mina/.

Šugitum, hierodula /nižšího stupně/.

Tankarum, obchodník, bankéř /v úloze poskytovatele úvěru/.

Telitu ,,její veličenstvo, výsost,, epitheton Ištarino.

Tutu, epitheton Mardukova a označení jeho syna, boha Nabua, boha písma, jenž byl uctíván v Barzibě ve chrámu Esida.

Tutul, město na středním Eufratu a dnešního Hit.

Ur /dnešní Mugaijar/, s chrámem Egišširgal, zasvěceným Sinovi. Ve starověku ležel již na břehu Perského zálivu při ústí Eufratu. Podle podání bible z tohoto města pocházel Abraham.

Uraš ,, provorozonec Enlilův,, uctíván v Dilbatu.

Uruk /dnešní Varku/, biblický Erech, mesto, v němž byli uctíváni Anum a Ištar, s chrámem Eanna. Chuzmurapi dobyl Uruku v prvních letech své vlády.

Zababa /též Zamama/, provorozonec Enlilův, byl uctíván v Kiši, v chrámu Eneto' ursag.

Zikrum, chrámová kněžka nižšího druhu.

Název:	Zákoník Chamourapibo
Autor:	Dr Josef Klíma
Stran:	48
Obrázků.	—
Náklad:	150 výt.
Vydavatel:	Karlova univerzita v Praze
Určeno:	pro posluchače filosofické fakulty
Vedoucí katedry:	Prof. Dr Jan Rypka
Povolano:	Rektorátem Karlovy university v Praze dne 30. července 1961. č. 6835-1960/61
Vydání:	první 1961
Nakladatel:	Státní nakladatelství učebnic, Praha
Číslo publikace:	VS 125
Rozmnoženo:	Nábor - komunální podnik, závod rozmnožovna, Praha I
Druh tisku:	cyklostyl
Cena:	Kčs 64,—